

ADAVANE!

Oficala organo di la Ido-Societo Hispana

Mayo - junio 2006 - idosocietohispana@yahoogroups.com - numero 15

La unesima numero di

Ordino dil
elementi

* * *

La geometrio
di Deo

* * *

Shako-ludo

* * *

Sudoku

* * *

Observeyo
astronomiala

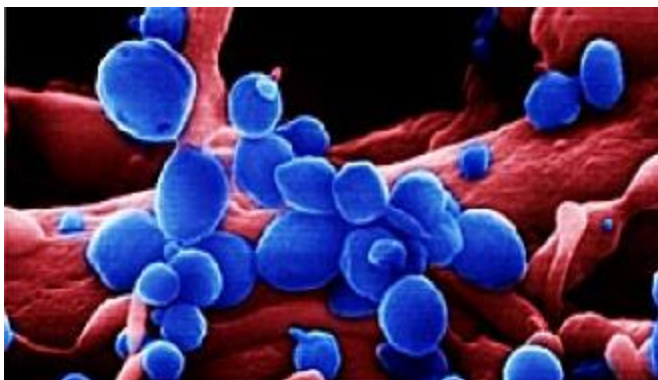
N
O
R
I
K
O

Tangramo

Krear
ret-
situo

La lukto di la gefrati Nguyen kontre la

UCEL- GRIPO

Adavane!

Adavane ! Numero 15, mayo - junio 2006. Editita en Hispania. Gratuita revuo. Adavane! esas oficala organo di la Ido - Societo Hispana (adreso postala di la societo: Claveles 6, E-24400 Ponferrada, Hispania; interretala adreso di la societo: idosocietohispana@yahoogroups.com). Redakteri: La Direktanta Komitato di la Ido-Societo Hispana ed altra kunlaboranti internaciona. Editero: Editerio Krayono, di la ISH. Adavane! nulakaze responsas pri la opinioni da artiklo-skribisti nek pri la verdicemeso di la texto di la artikli publikigita, ma sua autoro, qua oblige signatas singla artiklo sendita da lu por publikigo. Nula artiklo anonima publikigesos en Adavane!

Kunlaborez

Kunlaborez per sendar artikli en Ido, od en la Hispana pri Idala temi, a la Internet-ala postobuxo: idosocietohispana@yahoogroups.com . Adavane! havos irgakaze la yuro publikigar la sendita artikli o ne publikigar oli. Adavane! esas gratuita revuo, do Adavane! nulakaze pagos por artikli o verki sendita por publikigo, nam irgu ya aceptas sendar oli gratuite. Anke la redakteri multe prizus vua kritiki e sugestii.

Ret-pagino di la Ido - Societo Hispana

IdoHispania <http://www.idohispania.org.es> esas ret-situo, en Ido ed en la Hispana, di qua skopo esas konocigar la linguo internaciona Ido a ti qui parolas la Hispana. La membri di la Ido-Societo Hispana intencas plubonigar la kontenaji (qualeso e quanteso) di ta ret-situo jus naskinta, e tarelate via opinioni e komenti sempre esos bonvena.

Publikaji

“Publikaji” (www.publikaji.tk) esas ret-pagino di la Ido-Societo Hispana. Voluntez enirar olu por trovar gratuita edituri: Adavane!, Kuriero Internaciona; podkasti che Radio-Idia Internaciona; pdf-libri, Ido-kursi, dictionarii, gramatiki, e c.

Kartuno

Kartuno-texto insertita da Fernando Tejón, ISH-ano.

Kontenajo di la numero 15

Adavane.....	2
Kunlaborez.....	2
Ret-pagino di la Ido-Societo Hispana.....	2
Publikaji	2
Kartuno.....	2
Vorto da la editero.....	4
Letro da Günter Anton.....	5
La unesma Adavane !.....	9
Krear ret-situo.....	13
La lukto di la gefrati Nguyen kontre la ucelala gripo.....	16
Ordino dil elementi.....	19
La geometrio di Deo.....	20
Literaturo	21
1. Noriko.....	21
2. La Odiseo da Homeros.....	31
3. Printempo en la yaro du.....	35
4. Pro quo li kunvivas.....	38
5. La ferma stansoldato.....	39
6. Ulamaniere me dev obliviar tun.....	42
7. Pluvez e pluvez, virgin dil keler.....	43
8. La rozo dil adio.....	44
9. La progreso (kansono da Roberto Carlos).....	45
Gramatiko.....	46
Relativa e questionala adjektivi-pronomi.....	46
Observeyo astronomiala.....	47
Glit-kalkulilo Sterlig precision 10" Deluxe Mannheim.....	49
Ludeyo.....	50
1. Shako-Ludo: José Raúl Capablanca.....	50
2. Sudoku.....	52
3. Puzli.....	53
4. Tangramo.....	54
Shinnosuke...!.....	55
Kartuno: Mortadelo e Filemono.....	58
Horoskopop.....	59
Averto lektenda pri la autoru-yuri.....	60
Espritajeyo.....	60
Adio!.....	60

Vorto da la editero (Fernando Tejón)

Ye ula dii ante nun James Chandler kreis nova forumo che Yahoo! quan lu nomizis "Ido-Akademio". Me tote ne fidas a lu pro ke esas *vox populi* ke lu prizas altra lingui plu multe kam Ido. Ma me konkordas ke se "oficala" organizuro agas nulo por nia linguo internaciona lore oportas ne plus esar membro di ta organizuro (me ipsa volunte retretis de ofico en Ido-organizuro), mem esus komprenebla krear nova organizuro agema. Nun ulu rinaskigas Ido-Akademio, ma ka lo esas posibla?

Nia samideano Jean Martignon opinionas ke Linguala Komitato suficas vice Ido-Akademio pro ke nun ne esas suficanta samideani kun sat bona nivelo linguala. Altralatere Gonçalo Neves dissavigis nekompleta listo de personi qui savas sat bone savas nia linguo, do tam valida Akademiani kam la membri di la Ido-Akademio qua rinaskis en 1931. Nia du samideani esas justa ma samatempe kelke eroras.

Meaopinione Ido-Akademio o Linguala komitato esas necesa. Ne por guidar nia movado (qua sat bone guidis su dum yarcento) ma kom utila helpilo linguala. Multa nova samideani nek studias kompleta Ido-kurso nek lektas nia gramatiko, do ne desfacile onu trovas en la mesaji en Ido di la Ido-forumi vorti ed expresuri di altra lingui. Pluse esas problemo la adopto de nova vorti. Qua oficaligas oli ? Certe nulu darfas unlatere oficaligar nova vorto, ma esas vorti quin preske omna samideani uzas dum la lasta yari ma ankore ne oficaligesis, do oli esas en nula vortaro. Exemple "komputoro" (anke me uzas "komputilo", derivita vorto de verbo "komputar"). Do la rolo pleebila da nova Ido-Akademio o Linguala komitato esus oficaligar nova vorti qui aceptesis da la majoritato di la Idisti kompetenta (de la vido-punto linguala) ma anke adoptar nova vorti ne komuna ma utila, forsan pos probo-periodo.

Malgre ke mea nivelo linguala esas pasable bona, unesme me intencis esar membro di ta forumo akademiala pro ke me sempre volas laborar por nia linguo irgaloke. Certe sempre ke me opinionis en la forumo LinguoListo pri irga afero linguala, ulu plu savoza kam me refuzis mea idei, ma sempre kun argumenti. E me sempre lernis ulo de ta diskuti. Ni ne mustas havar la sama opiniono, lo esas neposibla, ma ni devas diskutar amikale. Me esis pronta "obliviar" mea diferi kun altra samideani se agante tale onu povus kunlaborar profitoze por nia linguo. Mem kun la diablo me laborus se lo igus nia linguo sucesar, ma...

Jean Martignon opinionas: (...) *me ne kredas ke nia "Ido-Akademio" povus bone funcionar, nam esas homi inter ni, qui, pro tre diversa motivi, ne bone konkordus ed interkonsentus. (...) me ne kredas ke on furnisus granda e fidinda laboro, nam la problemi pri predominaco, egardo ed influo probable plus plu granda rolo kam valida laboro por nia linguo.*

Forsan ta opiniono esas kelke pesimista; ni revez... forsan onu povus kunlaborar en la nova Ido-Akademio... la konservemi e progresemini kune... diskuti ma kun respekto e sen censura... ma... ma me jus lektis mesajo da Frank Kasper (membro di la nova Ido-Akademio), ilqua opinionas: *Anke ne esus utila, se membri dil akademio atakachas altra membro, pro ke lu havas altra opiniono kam li. Ca agadachon me timas, se Jean Martignon e Bebson Y. Takata membrigus a l'akademio. Quankam li amba esas ecelanta ed agema Idisti li esas destoleranta e tote ne aceptas opiniononi, qui ne konkordas kun la lia. Pro ca motivi li ja atakis James, me ed altri e mem "Idolisto" e Jean Martignon mem publikigis ca atakachi en "PROGRESO"(kande lu dum kurta tempo redaktis ol) ed en "Kuriero Internaciona". Pro to me ne konkordas kun la propozo, invitar amba membrigar a l'akademio.*

Ho ! Ta mesajo da sioro Kasper ne montras censura ma "pre-censuro"! Kad esas aceptebla Ido-Akademio olqua censuras apta samideani (nulu darfas dubitar pri lia savo linguala) pro ke divinisto savas ke li "atakachos" altri che la nova Akademio ? Se tre valoroza samideani de la vido-punto linguala ne darfas esar membri di rinaskanta Ido-Akademio, lore por quo me ipsa devas esar membro di ta Ido-Akademio; me, di qua savo linguala esas basa kompare olta di ta samideani "pre-censurita" ?

Sioro Neves skribis: *La afero [krear Ido-Akademio] ne es tante simpla. Akademio bezonas autoritato, prestijo, fidindeso, reprezentiveso, metodi, kriterii, regularo, statuto e honoral kodexo. La inicio da James es necesa, utila e laudinda. Tamen lua grupo (di qua me es membro) formacesis tro hastoze e komencis tre male. To ne signifikas ke lua grupo ne meritas nia susteno. Oportas nur emendar olua defekti.*

Me tote konkordas, do, voluntes emendar olua defekti e sendube ni omna povus agar profitoze por Ido en Ido-Akademio o Linguala Komitato. Altrakaze onu oblivias itere la dicajo da Ostwald: "Disipez nula energio, profitez olu". Ma nunatempe lo semblas a me neevitebla che ni.

Artiklo da Fernando Tejón, ISH-ano.

Letro da Günter Anton, honoruma ULI-prezidanto.

Ta letro sendesis postale da sioro Günter Anton a Fernando Tejón, di la Ido-Societo Hispana, kun la prego publikigar olu en interreto. Membro di organizuro Idala Germana publikigis la sama letro ma en Ido-forumo. Meaopinione ta letro meritas publikigo en Ido-revuo, do yen olu vortope:

Günter Anton Bernh.-Kellermann-Str.6k, D-06366 KÖTHEN, Germania

15ma marto 2006

PRI PREZENTA PROBLEMI DIL ULI E POSIBLESI POR SOLVAR LI.

Ja depos kelka yari regnas inter idisti nekontenteso pri la rolo dil ULI kom centrala organizuro dil adheranti di la linguo internaciona Ido.

Kritikesas, ke la ULI ne pleas guidanta ed avanciganta rolo en la Ido-movimento e tale kritikesas anke la Direktanta Komitato dil ULI e la prezidero dil organizuro. En 2003 parto dil idisti kredis, ke esas necesa elektar nova, plu yuna e plu agema prezidanto. Co anke realigesis. Intertempe diversa idisti kritikas, ke la situeso absolute ne pluboneskis depos la elekto. Ankore nun la ULI ne pleas la dezirata rolo e do anke ne la DK. Depos semani la prezidanto evidente tacas, quankam il atencigesis ad sur la justificata kritiki. Ma anke diversa membri dil DK semblas ankore ne perceptabar la situeso e la kritiki. Intertempe la DK-membri Loik Landais, Frank Kasper e la autoro di ca artiklo okupas su publike od en la DK pri la problemi e serchas voyi por fine solvar li. Ma anke aktiva idisti, qui presente ne esas membri dil ULI interesas pri la ULI-problemi ed esperas, ke la organizuro fine pleez ta rolo, quan li expektas depos yari.

Me volas atencigar ad sur la questiono, quala rolo pleis la ULI dum la yardeki depos la duesma mondomilito. Kad ol pleis plu agema ed avanciganta ante yari?

Me divenis idisto tre balde pos la milito ed en la diversa landi komencis nova Ido-vivo, konektita kun nova entuziasmo. Dum mea unesma yari kom idisto me ne okupis pri la ULI, me serchis e trovis internaciona letrala kontakti e tala konoceskis lore tre aktiva ed eminenta idisti. Ma segun mea memoro omna ta tre aktiva idisti agis spontane do sen inspirado da la ULI. Carl A. Rostrom organizis la poka idisti en la USA e li fondis ILISA (International Language Society of America). Il editis modesta revueto "Kroniko". La tre

zeloza damo M. L. Bosshard en Zürich organizis la Suisa Ido-Societo ed editis Suisa Ido-Buletino. Anke en Suedia, Francia, Anglia ed en altra landi rikomencis Ido-aktivesi. Tamen, se me judikas lo korekte, li ne iniciesis da la ULI ma de singla idisti o de nacionala societi quale en Anglia e Suedia. Dum la yardeki me lente, ma certe konvinkesis, ke nia movimento vivas da la zeloza agado di multa singla idisti, parte individualisti. Nur rare agis grupi o grupeti. Irgkande me elektesis ad en la DK kom reprezentanto dil GDR (Germana Demokrata Republiko). Dum ta yari me ja konstatis, ke la agado dil ULI e dil DK ne esas suficanta por fortigar la ULI e la movimento.

Exemple dum la sisadeka yari tre interesiva Australianino divenis idistino e komencis agar aktive por Ido ibe. Uldie el opinionis, ke esas necesa modernigar nia agado e speealc nia propagado e propozis, quale el pensas pri lo, nur Tom Lang e me semblis interesar elua propozis, altri opinionis ke la propozis esus nerealigebla. Fakte la propozis ne diskutesis serioze. Regretinde la Australianino deceptite livis nia movimento itere e pos certa tempo anke nia personala kontakto finis.

Me ja mencionis en altra artiklo, ke en la Sueda Mondolinguala Revuo aparis kritikema artiklo da me, qua finis per l'advoko: "Agez por Ido od Ido mortos kun vi!" Me ne memoras, ke lore ol havis remarkebla eko en la idistaro. Dum la Internaciona Ido-Konfero en West-Berlin 1977 le Neussner aranjis renkontro e deliberado kun Estgermana idisti en ula lojeyo en West-Berlin. Pos kurta diskurso da me pri la Ido-aktivesi en ia esteuropana landi e pri la neceseso dil fortigo di nia movimento entote ne esis diskuto, qua povis kontentigar me. Pos ta deliberado me esis tre deskontentigita. Plu tarde plu e plu me aceptis la situeso, qua esis tale ke omna aktiveso dependas da singla idisti. Dum ta yari per morto ni perdis tre multa idisti e ganis nur poka. Dum mea prezidanteso me kritikis kelkfoye, ke ni havas bona solisti (en la DK ed en la movimento), ma ni ne esas orkestro, pro ke mankas la komuna pleado e la konsonanco, ma fakte me ne povis chanjar lo. Segun mea experienco dum la pasinta yardeki la ULI regretinde ne esis plu aktiva e pleis plu aktiva rolo kam dum la yari jus pasinta.

Do la skopo di nuna diskuti mustas esar trovar komuna koncepto pri tre konkreta e realigebla taski dil ULI di qua la realigo mustas sekurigar la DK. Lore modifiko dil statuti esos necesa.

Certe la DK ne povas determinar, quon samideani (ULI-membri) en la diversa landi devas o mem mustas facar. Ni ne povas donar a membri taski quin li mustas exekutar en certa tempo e lore raportar pri la plenigo dil taski. Tale ni certe ne povus agar sucesoze. La ULI esas libervolunta asociuro di amiki dil linguo internaciona Ido, di qua la maxim multa anke esas pronta agar por la difuzado di Ido e por la fortigo di nia movimento. Tamen en omna societo anke esas membri qui konsentas a la skopi dil societo, qui pagas lia membro-kontributo ed interesas pri progresi dil movimento, ma qui ipsa esas pasiva e forsan nur okazione parolas kun amiki o konocati pri Ido. Ni mustas aceptar lo. Ma ni havas multa aktive aganti ed a li la DK mustas donar helpo e susteno e mem mustas instigar li por certa aktiveci. Bona esas, se ni povas koordinar la esforcis di aktiva idisti en diversa landi. Tale li esos plu sucesoza. De la pasinteso til nun mankas tala koordinado. Pro to ofte bone komencinta aktiveci fine fiaskis. Yen exempli dil pasinteso.

Lore ya ankore ne existis komputori ed interreto e specale yuna Ido-lernanti ante omno deziris korespondar kun altri en diversa landi. Se Tom Lang en Anglia havis nova interesati, me kontaktis e korespondis kun li o mediacis korespondo kun altra interesati. Plu tarde me ipsa havis Ido-lernanti ed esis yun Ido-lernanti en Thaon-les-Vosges, en Kiev ed anke en Valencia, Kun la organizeri en ta landi ni aranjis Ido-korespondo inter nia lernanti. Forsan co ne suficis, nam pos ke Kanoniko Bogard en Thaon. Patricio Martinez en Valencia e Boris Aaronov en Kiev mortis e mea familio translojis de la regiono Anklam a la regiono Köthen, la grupi disfalis e restis nur singla personi. Tamen tala koordino di nia esforcis esis utila. Sempre itere dum la pasinta yardeki me kontaktis kun personi, qui esis interesigita pri Ido da altri (exemple da Alfred Neussner) e tale me probis kunhelpar ganar ta interesati por nia linguo e movimento.

Pro quo tam detaloze me explikis, quale ni probis koordinar l'agado di idisti en diversa landi? Pro ke to esis voyo por konektar l'esforcis di diversa singla idisti, por tale esar plu sucesoza. La ULI (DK) mustas incitar aktivesi ed aktive helpar koordinar li. E komprenende esas tasko dil ULI suciar por la pureso e la uneso di Ido e por olua developado. La linguo ne darfis disfalar ad en diversa dialekti. Linguala laboro anke esas la kompozado di dictionarii. Do la difuzado di Ido e la fortigo dil movimento idista esas la cheftaski dil ULI. La ULI povas incitar ed iniciar aktivesi e povas organizar la kooperado e tale la helpo por aktiva samideani.

Pri la taski dil ULI sdo. Loic Landais skribis ecelante en sua mesajo en la listo ULI-IDO ye la nonesma marto. Tale il propozas modifikar la §1 dil statuti dil ULI:

§1. La Uniono por la Linguo Internaciona Ido havas kom skopi:

- a) Promocar tra la mondo la internaciona helplinguo Ido definita per l'deklaro dil Delegaciono por l'Adopto di Linguo Auxiliara Internaciona.**
- b) Unionar en komuna agado omna personi qui deziras sustenar la ULI.**
- c) Federar la landal organizuri qui reprezentas la ULI.**
- d) Reprezentar la idista movimento en internaciona organizuri.**
- e) Mantelar la qualesi e l'universaleso dil helplinguo internaciona Ido.**
- f) Sekurigar la necesa evoluciono di Ido, qua esas perfektigebla segun ciencala principi.**
- g) Konservar Ido-arkivi.**
- h) Editar libri e revui en Ido.**
- i) Organizar internaciona konferi e kongresi o renkontri.**

Me mustis tre modeste modifikar ca e ta en la texto di sdo. Landais ed esperas ke tale me ne trublis o chanjigis to quon nia samideano deziris expresar. Tale semblis a me necesa, kelke modifikar quon il skribis sub f. e me kompletigis la punto i. "konferi e kongresi". Entote me konsentas kun Loic Landais. Diskutenda certe esas la relati inter la ULI e la landal organizuri, ante omno la problemo: Ka la landal organizuri dil idisti esas parti dil ULI o ka li esas nedependanta da la centrala organizuro dil idisti? Se li esas parti dil ULI, ca fakto genitas financala problemi, nam ka la membri pagas lia yarala kontributi a la ULI od a la landala societo? Ni Germani prezente pagas du membro-kontributi yarale, nam un a la ULI ed un a la Germana Ido-Societo, qua do evidente ne esas kom societo parto dil ULI.

Nia samideano Loic Landais anke atencigas ad sur la fakto, ke la yuri e devi dil prezidero dil ULI e dil sekretario devus fixigesar en nia statuti. Ja ante kelka yari sdo. Robert Carnaghan ecelante formuligis to. Volunte me inkluzus ta propozi ad en ca artiklo, ma me mustas konfesar, ke me ne quik trovis li inter mea dokumenti. Ho, ni ankore povas formuligar ca yuri e devi. Prezente lo maxim urjanta esas trovar klare pri la rolo e labormaniero dil ULI. Pluse la problemo dil yurala existo o ne-existo dil ULI ankore povas klarigesar. Fakte la ULI existas preske cent yari ed ol anke duos existar future, se la uniono trovos sempre itere nova membri.

Me konsentas Frank Kasper, ke ne omna membri dil DK vere kunlaboras aktive. En ca kazi on povus questionar li, pro quo li konsentis divenar membri dil DK, se li ne esas pronta kunlaborar aktive. Cetere la DK havas la yuro konsideresar pasiva komitatani kom revokita (§21 dil statuti). Fakte komparita kun la ne granda nombro dil ULI-membri, la prezenta DK konsistas ek tre multa membri.

Ca longa artiklo ne montras la solvuro di nia problemi, ma devas helpar trovar ol, e co anke per certena analizo dil ULI-agado dum pasinta yardeki.

Signaturo: Günter Anton, honoruma ULI-prezidanto.

Sioro Günter Anton esas honoruma prezidanto di la organizuro Uniono por la Linguo Internaciona Ido (ULI) e membro di la Germana Ido-Societo.

La unesma Adavane !

Extrakturo de la unesma numero di la revuo Adavane! (nur la artikli en Ido). Olu esas tre interesanta, unesme pro lua valoro sentimentalala por la nuna redakteri di la nova Adavane! ma duesme pro ke ta dokumento savigas da ni la opiniononi pri la linguo internaciona di la Ido-pioniri en Hispania.

En 1927 naskis Joseph Ratzinger (la nuna Papo Benedikto XVI), mortis Svante August Arrhenius (Suediana kemiisto, Nobel-premiziita en 1903), eventis la unesma komunikado telefonala trans-oceana (de New York a London), la kompanio Ford fabrikis la lasta automobilo Ford-T... certe nia mondo esas tote diferanta kam olta di 1927, ma to quo ne desaparís, malgre la tempo, esas la kurajo ed optimismo di la Idisti qui duras revar pri mondo sen frontiери linguala.

Ti qui ne plus revas fakte esas mortinta. Do, revez; e sempre adavane !

ADAVANE !

Monatala revuo konsakrat a la propagado dil internaciona linguo IDO

Redakterio ed Administrerio: Puerta Nueva, 26 bis. - BARCELONA

Fondinto: FEDERICO URANO —BARCELONA — Direktero: JOSÉ ELIZALDE

Numero publikigita ye marto 1927

Ica helpant idioma, la duesma por omni, esas la pacala brancho qua unionos la homi de diferanta rasi, religii ed idei en un granda frataro. Palmira Luz.

SALUTO

Esez nia unesma linei por salutar la hispana jurnalero a qua ni sempre montros nia granda respekto, malgre ke la laboro quan ni intencas realigar esez ad ol puke agreabla. Ni, qua amas la progreso ne povas submisar ni a la inferesti kreita en Hispania dal esperantismo.

Segun ni ja anuncis en nia cirkulero, ica Revuo advenas a la publika lumo nur por propagar e difuzar IDO (Esperanto reformita) abstenante su pri omna politikala, social o religiala ideo, ma kun la plena konvinko ke ni mustas luktar kurajoze kontre la fanatika rutino di la maxim mult esperantisti, adverse a la santa e netushebla fundamento di Esperanto.

A la samideani qui instigas ni, precipue ta di Hispan-Amerika, ni anke sendas nia kordiala Saluto e ni fidas a la valoroza helpo quan li ofras a ni por parfinar la honoroza tasko quan ni plezure entraprezis.

LA REDAKTERIO

ADAVANE!

Per ica klamo diskursas la oficiro a lua soldati koram l'ennemiko. Adavane! dicas ta qua luktante por la vivo trovas ul obstaklo, se la timo ne pavorigas tu. Adavane! dicas samtempe la artisto, la poeto, la ciencozo, la religiano kande li aspiras parfinar la bel ideo qua exaltas lia pensado, kande li aspiras plasmar la geniala velko qua plenigos li de glorio.

Adavane! klamas ni, yuna luktanti qui plena de entuziasmo venas defensar un alt idealo, un altruista laboro pri homala kunfrateso. Adavane! sen feblesko! Adavane sempre.

Per ica klamo qua esas la nomo di la Revuo, ni volas pruvar ke ni ne retrocedos ye nia skopo quankam la luktado esos granda, o quankam la desfacilaji vinkenda esez tre multa.

A ti qui havas sana spirito, a ti qui esas senprejudika, ad omna ti qui esas persuadita pri la natural evoluco dil progreso, ni pregas sequar ni; ni lasez la timemi, l'obstinemi pri l'ideo inkulkita en lua mento quan li ne povis discernar nek povas su separar de ol, quale ombro qua sequas li omnaloke. Ni lasez dope la indolenti, la reaktemi, la netransasaktemi. La planajo esas tro vasta e ni havas multo explorenda. Adavane! adavane sempre!

Ni praktikez IDO

Una ek la precipua funcioni qui danke la naturala legi, eventas en omna vivant ed organizita enti, esas la funciono pri relato, olqua, segun ni savas, konsistas en pozar su kontakte plura enti kun altri; la rupto di ca o di irg altra lego, quin Naturo establis per tanta sajeso; adportas funesta disequilibri en la naturala developo di la vivo di ta enti, e la fatala konsequantaji qui inherante portas en su ica disequilibri, ne lokizas su en la violacanta individuo, ma li extensesas su ad omn altra cirkumanta enti.

Un ek la precipua faktori qui partoprenas en la bona realigo di la funcioni pri relato inter la homi esas nedudeble la linguo; de to rezultas: ke se ni volas konstitucar un sola familio por vivar en intima e fratala relato, esas nekareebla adoptar e praktikas mondal idioma; olqua, segun ni asertas, esas elemento necesega por la skopo realigar ica granda verko di redemto dil homaro. Singla existanta linguo esas, ni regretinde konstatas lo, obstaklo haltiganta la bona marchio del civilizeso.

Omno nenormala, traual e sufranta quon la homaro subisas esas genitata da ta rupto di la naturala funcioni ed obligas la homi vivar separita l'uni de l'altri guale se omna populi esus mondo diferanta ed omna raso aparta universo.

Kande leova discernis la homi intencanta konstruktar Babelturmo qua devus arivar til la cielo por liberigar su di altr universala diluvio, kredante la Deo di Moize ke li pretendus egalar il, lu iriteskis e volis deskargar sur l'audacema decendenti di Noe la tota pezo di lua iraco. Por realigar lo, il inventis la diverseso di la linguo, di qua la skopo esas semar inter li la konfuzigo e la desordino. Tale explikas la Biblio l'origino dil laberintal amaso di linguo impedita inter la homi la naturala funcionado di la dicita legi pri relato; ol arivas tra la yarcenti a ni, qui nek direkte nek nedirekte kooperis pantoprenante en la konstruktado di tala Babel-turmo.

Nu, til kande sioro Iehova volas joyigar su vidante la tragediala komedieto dil konfuzeso di la lingui? Til kande volas la homi durar la pleo dil ridinda e regretinda teatralajo di tante mala gusto e di tante funesta rezultaji?

Fortunoze, la homaro pos vagar multa yarcenti tra sinuoza voyeti, semblas glisar quankam plu lente kam on deziras, tra la voyo qua duktas a la real e pozitiva vivo ube havas lua santuario Amo, Paco e Fraternesio.

Lernez e praktikez IDO, nam per sua universaleso vi trovos sendolora balzamo kalmeskanta mea su fradi, same kam forta ligilo unionanta omna homi en fraternala komuneso. Propagez ol kun fido! Desprizez omna prejudiki quin su opozas a lo.

Ica esas la misterioza klamado quan, quaze rukulo permananta, ni audas en nia koncienco; ol esas nedubeble la kanto impregnita de melankolioza tristeso quan lansas la labii di la malada homaro; ol esas la poemo saturita de misterioza harmonii quan kantas la mortonto advokante la vivo; ol esas, fine, tota prosopopeo quan klozas en su resenco di omna dolori, di omna bitraji, di omna tormenti qui pezas sur la kordio dil homaro.

Do, ni audez lua trista lamenti e ni praktikez IDO, nam per helpilo tante poveganta, esos a ni plu facila, multe plu facila, trovar la moyeni salvar olu.

Por kunlaborar en ica verko di redemteso aparas ADAVANE!, e de lia kolumni me sendas maxim sincera saluto ad omn idisti di la mondo.

AGUSTÍN GARCÍA CASES, Tradukita da Pedro Marcilla.

LIBERA KONTROVERSO

Pro quo IDO esas plu bona kam Esperanto?

En ica seciono di la Revuo ni publikigos omna opiniononi quin ni recevos refutante nia propagala laboro por IDO.

Ni konocas nula esperantista Revuo qua admisio en sua kolumni nul artiklo kontre Esperanto. Ma, certe ni povas vantar ni pri plu granda progresiva spirito e pri ke ni ne timas la kritiko di nia adversi. Ni deziras analizo, diskutado, pruvi e praktika studii, nam ni ne volas asertar, quale la esperantisti ke nia linguo esas plu bona sen justifikar lo. Do, ni vartas tal artikli e ni donos a li la necesa respondo.

Cadie ni finas insertante la sequanta texto en Esperanto ed IDO.

IDO

Mea preavi, tante antique kam ni povas retroirar, esis konsakrat a la fora navigado en mari quin la Argonauti ne konocis. Me audis, kande me esis yuna, la kansoni dil voyaji al polo; me esis bersata en la memoreso di la glacii flotaganta, dil mari nebuloza simila a lakto, dil insuli habitata da uceli qui sua hore kantadas, e qui flugeskante omni kune, obskurigas la cielo.

ESPERANTO

Miaj prapatroj, tiom malproksime kiom ni povas en estinteco malantaŭeniri, estis sin dediĉintaj je la foraj marveturadoj sur maroj neniam konitaj de la Argonaŭtoj. Mi dum juneco audis la kantojn pri forvojaĝoj al poluso, lulala mi ĉe la memordiroj pri la glacioj naĝantaj, pri la nebulaj, je lakto similaj maroj, pri la insuloj loĝataj e birdoj, kiuj, kantas je siaj horoj, kaj kiuj, ekflugante ĉiuj kune, mallumigas la ĉielon.

Konspiranta tacado

On asertas ke la jurnalaro, qua havas la tasko difuzar la kulturo, amorcar l'opiniono ed orientizar ol en la social e politikala domeni, esas la plu seninteresta tribuno por la libera diskutado e por la propagado de omno to quo interesas la homaro.

Koncernante la chefa hispana jurnalaro, ico esas nur pura metaforo. Generale, on darfes asertar ke la jurnalno, komercala firmo, anuncas o propagas nur to quon povas flatar lua klientaro.

Nam, se on jenas ol per la prego insertigar ulo separanta su de la vulgareso o rutino di lua omnadia informado, malgre ke ol esas afero di mondal intereso, tam balde kam lektesas l'unema linei, on jetas desprizeme la skripturo; e, judikante segun lua propra kriterio lu pensas ke la komunikanto qua intencas tala divulgado, nur povas persequar material intereso.

Konkretante, pri la linguo internaciona, ni vidas stranjera publikigaji qui sive li skribas pri Esperanto primitiva, sive pri Esperanto reformita (IDO), sive pri irg altra existanta projekti, ne prejudikante la kozo, ma anke ne opozante su a la diskutado, de ube, segun ni savas, ekiras la lumo.

Ha, hike, esas altra kozo. Esperanto esas netushebla, lua adepti fanatika fetishisti qui admisas nula reprocho a la santa fundamento di lua idiomu, quankam li esas konvinkita pri la grava defekti quin ol kontenas; e, la jurnalaro, kelka foyi pro ke ula ek lia redakteri esas espisti, altra foyi pro ke li kredas ke ta qua propagas altra linguo ne povas esar seninteresta apostolo, klozas lia kolumni ad irga mikra informo qua ne esas Esperanto, malgre ke li prodigas li tote gratuite por kelka familial informi e por sporti plu o min kulturala.

Pro omno to, ni permisas a ni dubar pri la seninteresteso dil jurnalaro; e ni tre varme salutas e gratulas ica Revuo aparanta por difuzar kun obstinema vireso l'internaciona linguo IDO, ne desprizante altra general aferi, nek partoprenante la konspiranta tacado dil hispana jurnalaro.

Pedro MARCILLA

Ni volas parolar a la tota mondo, ni volas povar sendar nia pensi ad omna homi di la Tero, pro lo ni propagas la linguo internaciona IDO (Esperanto simpligita), la sola artificiala linguo kapabla expresar la diversa manieri di la homala penso.

Krear ret-situo

La ret-situi esas la maxim sucesoza utensilo dil la interreto. Existas altra servi tre utila quale la babilado od la e-posto, ma la ret-situi, depos la popularigo di la interreto, rapide divenis la preferata servado. Hodie, irga kompanio mustas havar bona informanta ret-situo por olua klienti ed kom reklamo. La societi bezonas ret-pagini por konocigar su, ed mem simpla personi havas personala ret-pagini por skribar pri irga afero.

Ma ret-pagino, por divenar utila, devas esar interesanta ed bone-aspektanta. Granda quanteso di informi male expozata esas poke atraktanta por la vizitanti. Altralatere, ya bela pagino sen interesanta informo esas neutila. Ma, quale atingar bona equilibrio ?

1.- Qua sorton di ret-pagino ni bezonas ?

La unesma pazo por krear ret-situo esas konocar qua sorton di pagino ni bezonas. Simpla promeno tra la interreto povas helpar por savar quan ni volas. Existas multega sorto di pagini, ed per facila mentala esorcio, ni povos imaginar quale nia ideo fitus ad la ret-pagini quin ni spektas.

Esas importanta savar quan ni povas agar ed ya quan ni savar agar. En interretala promeno ni spektos multa sorto di pagini. Forsan ni trovos belega ed utilega ret-situi qui uzas la flash-teknologio, ma ya ni ne kreos bona flash-situo sen konocar ica teknologio. Altralatere, forsan ni esas bona komputoristi ed konocas multa interretala teknologii, ma forsan li esas pagenda teknologii...

Do, ante krear la ret-situo ni bezonas responder ula questioni. Quan interretala teknologii ni konocas ? Quanta pekunio ni povos spensar ad la pagino ? Remarkez ke existas multa interretala servi quin onu povas uzar gratuite po la montro di reklami en la pagino. Exemple, irgu povas atachar bona-aspektanta ed utila forumo por lua ret-situo gratuite, ma ula sorto di reklamo aparos en la pagino. Ita reklami ne kustumas esar bela, tamen li lasas plubonigar la funcionado dil ret-situo.

2.- Kolekto dil kontenaji

Kande ni ja havas ideo pri ito quan ni volas krear, la sequanta pazo esas kolektar omna kontenaji quin onu montros en la pagino. Ni povos uzar vorto-traktilo ed skribar omna teksti kun imaji od simple krear listo di tituli kun mikra rezumi.

La skopo di ica pazo reale ne esas skribar la kompleta texto, ma savar qua informon ni montros en la pagino. Do, se ni ne havas ankore precize omna informi montrenda esas nula problemo. Ni devas pensar ad faki, dokumenti, grandesi, ed forsan imaji.

La kontenaji devas esar klara ed facile lektelebla. Pensez ke la interreto esas plena di omna sorto di kontenaji, ed tale, poke atraktanta od obskura informo ne lektesos da la

vizitanti. Ne timez krear multa faki en la pagino. Kustumale, la interretala vizitanti preferas mikra pagini bone aranjata kam multa kaosala teksti.

La ret-situi anke esas tre interesanta pro ke singla pagini povas kontenar ligili ad altra pagini. Do, pensez a la posibla ligili quin vua paginaro povus kontenar. Esas importanta krear ligili ad pagini dil propra ret-situo ed ligili ad externa situi qui povas komplementizar la informi dil paginaro. Tale, la navigado tra vua ret-situo esos plu dinamika ed komoda.

3.- Kreo di apta desegnuro

La triesma pazo di la kreado di ret-situo forsan esas la maxim importanta por krear bona impreso ad la vizitanti. En la nuna interreto, la maxim utila informo dil mondo, sen bona desegnuro, probable esus ignorata. Forsan ico ne esas lo maxim justa, ma regretinde, ol eventas..

La kreo di desegnuri por nia kontenaji ne esas exakta scienco. Ne existas mirakloza metodo por krear li. La kapableso por krear bona ret-situi lernasas pos vidar multa ret-situi. Ol esas simpla. Tamen existas ula shablوني por desegnar bona pagini qui tre povas helpar a ni en nia entraprezo. Existas kursi ed ret-pagini qui docas ita shablوني por aplikar oli ad nia situo.

Ma, altrafoye, quale onu kustumas dicar per la Hispana... pro quo ri-inventar la roto ? Ol ja inventesis ed ni ja povos uzar lu. Same eventas ad la interretala desegnuri. Existas multi bona libera desegnuri qui ja kreesis por uzor en nia pagini. Uli kreesis da amatori ma altri reale havas profesionala aspekto.

Bona ret-pagino por trovar desegnuri esas <http://www.oswd.org> ("Open Source Web Design"). La pagino kontenas multa desegnuri di qua fontokodo esas libera, ed tale, modifikebla ed uzebla da irgu gratuite. Nur esas bezonata trovar apta desegnuro por la pensita kontenaji ed pokope insertar la teksti ed imaji en la desegnuro. Probable ni poka mustos modifikar ol por la bona fito di nia texto, nam oli kustumas esar tre generala.

Pluse, onu ofras nur la chef-pagino ed ni devos deduktar la cetera pagini de la chef-pagino. Ya www.oswd.org ne agas la tota laboro facenda, ma ol prokuras tre importanta helpo.

Ico esas la instante por krear omna texi quin ni ne skribis en la antea pazo til kompletigar li. Pos finir la konstrukto dil desegnuro, nia ret-situo devas esar completa. Do, se ni uzas extera forumo od kontilo, ni nun atachos oli ad la ret-pagino.

4.- Adkargo dil arkivi ad la interreto

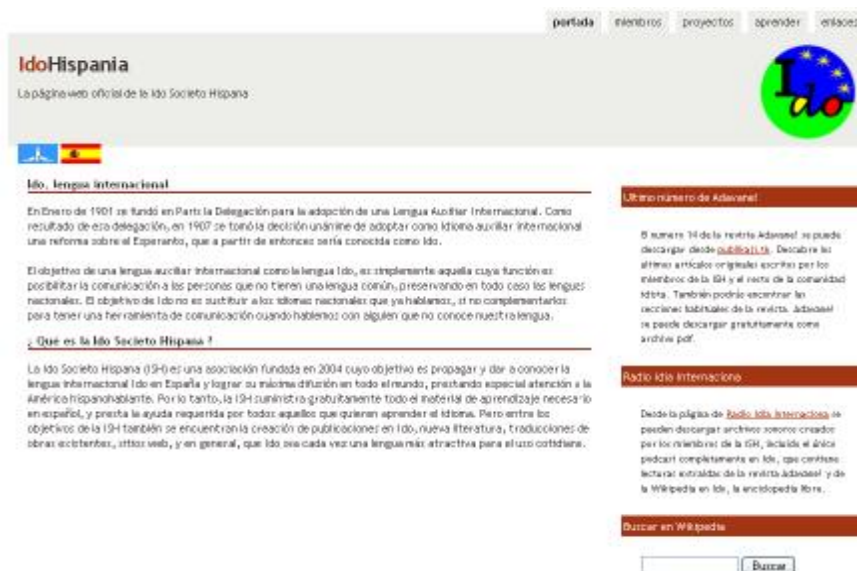

La lasta tasko facenda esas publikigar la pagini en la interreto. Por agar ica publikigo existas diferanta servi, uli gratuita, ed altri pagenda. Ya la pagenda servi kustumas esar plu bona kam la gratuiti. Ulu mustas pagar la ret-spaco, do, se ulu ofras lu gratuite, esas pro ke sempre olu atachas reklami od limitizas la quanteso di informo deskargebla.

Tamen existas pagenda servi tre chipa por lojigar simpla ret-situi, ed kustumale lu funcionas tre bone. Ula reklamacho ofras tre mala impresado ad la vizitanti, ed forsan, po poka pekunio, onu povas evitar la kripligo dil desegnuro.

Laste, por facar plu acesebla nia ret-situo pos olua publikigo, onu povas komprar domeno, plu kurta nomo por atingar la ret-situo. Ol ya ne esas nekareebla, ma sendubite esas tre bona helpo por agar plu populara nia pagino.

Artiklo da Antonio Padilla, ISH-ano.

Kara samideani, voluntes vizitar la nova ret-situo di la Ido-Societo Hispana (en la Hispana ed en nia komuna linguo Ido) : <http://idohispania.org.es>

La lukto di la gefrati Nguyen kontre la ucelala gripo

Tuan ocidis anado, same kam tanta Vietnamani, por la festo dil nova yaro. Pos kin dii komencis la koshmaro por ilu e lua familio. To quo semblis komuna gripo divenis la mortigiva viruso H5N1. Ni rakontas vi quale li eskapis de preske certa morto.

La morto semblas minacar lu itere kande il sustenas la radiografuro avan lua pektoro. Sua kosti tenue brilas, per fantomatra lumo. La pulmoni, parte kovrita per obskura ombri, semblas durar serchar la vivo-aero. E, kande Nguyen Sy Tuan decensas la radiografuro, esas quale se sua korpo duras esar transparenta. Sua osti ankore esas videbla sub sua kamizo. La morbo konsumis ca 21 yarala yunulo. Il nur pezas 32 de la 55 kilogrami quin plenigis sua korpo di 1,65 metri. Il ja rekuperis ok, de la pasinta mayo, kande livis fine la hospitalo ube il enirabis. Tamen, la pelo duras pendar laxa de lua skeleto, sua dina brakii semblas frajila branchi, la genui ostate salias.

Tuan esas fortunozo. Ilu sucesis vinkar la ucelala gripo. Il luktis kontre la H5N1 dum tri monati, kontre viruso qua til lore ocidabis plu kam la duimo di la infektita personi. Tuan apene memoras nulo pri ta dii, kande sua vivo dependis de tri plastiktubi konektita ad ilua korpo. Nur tri cikatrete rakontas nin ilua lukto kontre nevidebla ed ocidiva enemiko. Du de oli trovesas sub sua torakala buxo. Ibe esis la kateteri qui vakuigis l'aquo de ilua pulmoni. La triesma esas en la kolo, ube la mediki insertis la tubo qua portis oxigeno aden ilua trakeo. Tuan esforcoze regardas per sua fatigita okuli. En lua regardo konstatesas grandega volado.

La tragedio di ca puerulo komencis ye februaro di 2005. Lore lu laboris en fabrikerio en Haiphong. Lu, quale sempre, pasis la festi dil Vietnamana nova yaro che sua genitori, qui laboras kultivante rizo en la proxima vilajo di Thuy Luang. Dum la festi dil "Tet", la Vietnamani kustumas manjar hano od anado, maxim ofte fresha, segun la tradicionala kustumi. La matro di Tuan kompris un en la vilajomerkato. Ordinare, olci esas sakrifikata en la sama loko; la sango glitas a la sulo e kuras inter la pedi di la personi. Ma la matro di Tuan volis buchar l'animalo heme. La puero helpis a ta tasko: ilua genitori sizis olu dum ilu tranchis olua kolo. Nulu sentis skrupuli, ne anke desquieteso, malgre la televisiono konstante emisis annunci qui konsilis ne kontaktar kun la sango e la ekskrementi di l'uceli.

En Vietnam, la 60 procento del hemi produktas han-yuni por propa konsumo. L'uceli vivas en streta kontakto kun la personi, l'ideala situeso por la propagado dil viruso. «Ma me ne pensis en to quon l'annuncio dicis; mea familio ne produktas uceli e me havis forta saneso», dicas Tuan, e duminstante ta olima kandideso riaparas en lua okuli. La mediki konvinkesas ke lu infektis su per la sango dil animalo, ne per ingestir olu.

Pos kin dii aparis la kapodolori, e la febro subite augmentis til 40 gradi. Lua genitori donis lu paracetamolo, kontredolorilo. Co semblis efektigar ulo: nextadie, Tuan kantis en kanteerio dil vicina vilajo. «Ni pensis ke ol esis komuna gripo», rakontas lua matro. Du dii posa divenis evidenta la erora penso. La febro iteris, cafoye, mem, plu virulente. «Me doloris la pulmoni, la tota korpo», memoras Tuan.

Lua genitori, tre pavorigita, duktis lu al hospitaletto dil vilajo. Kelkete plu tarda li duktis lu ek ibe al hospitalo dil urbo. La mediki dil hospitalo ne anke savis bone quo esis la graveso dil problemo. «Nulu dicis ulo pri ucelala gripo», afirmis Tuan. «Li dicis ke ol esis pulmonito.»

Tuan duris respirar ne-facile ed en la hospitalo ne esis respirila mashino. Pro to lu duktesis al tropikala hospitalo di Bach Mai, en Hanoi, ube la mediko Nguyen Hong Ha komencis kuracar lu. Danke co lu esis fortuneza.

Tuan trovis experta mediko, un de la maxim bona specialisti en pulmonala morbi de Vietnam. Nul altru kuracis tanta ucelala gripiki kam Hong Ha. Vietnam esas la lando ube la viruso H5N1 maxim furianta agis: 42 de la 85 mortinti e 93 de la 160 afektita en la tota mondo eventis hike. Plu kam la duimo de li kuracesis da ca mediko. Lu ne povis risanigar ok de sua 40 kuracati afektita da ca morbo. Tuan divenis un de lua maxim desfacila kazi.

La kuracati di la Intensa Flegeyo en la mencionita hospitalo jacas en metala liti. 24 esas "presita" en un unika sala. L'aero esas humida e saturata. Kelka muri havas humida makuli. Ne esas aerizilo. De kande en kande blato kuretas tra la sulo dil chambro. Tuan duktesis ad un de la tri liti di la izoleseyo. Ma olua pordi ne esas hermetika, tote ne. Nulu esas vere izolita interne.

La posiblaji por ke Tuan pos-vivus reduktesis plus e plus. Ilua hepato e reni komencis faliar. Ofte lu esvanis. «Lu semblis SAIM (Sindromo di Aquirata Imuno- Manko) - kuracato en la lasta etapo», memoras Tuong Van, la arkichefo dil intensa flegeyo. Kande sua morbo publikigesis, la laboranti di televiziono-programi aparis kune ilua lito. «Me vekis ed ibe esis la kameri avan mea vizajo», rakontas. La mediki ne dicis lu ke la Vietnamana jurnali ja publikigabis la novajo di ilua morto.

Tamamente komencis la vera lukto por ilua vivo. L'unesma ago dil mediko Hong Ha esis donar lu la medicino "Tamiflu". Seque il probis helpar lu respirar sen tanta desfacilaji ed igis enirar tubo aden la trakeo. Pos l'epidemia di SARS [Angla akronimi di respirala sindromo akuta e severa] dil yaro 2003, la hospitalo duobligis la nombro de respirila mashini e ja havis ok. La mediki devis surveyar konstante lua pulmoni, nam ci esis rigida pro l'infekto e li povis explozar se l'aero pumesabis ad altega presado. «Me ne pavoris, nultempe», dicas Tuan. «Kande me esis vekanta, me pensis ke kelka personi

sucesabis vinkar la morbo, e do me anke povus sucesar. Me pensis pri mea propa forci, me koncentresis pri li.»

Ye la yaro 2004, la proporciono de morteso di ca morbo esis la 70 procento; en 2005 decensis til la 44 procento. Ma la kazo di Tuan anke evidentigas lo vere poka konocita da la mediki pri la H5N1. Til nun on kreis ke l'unika kauzo di infekto esis la kontakto kun uceli, ma ja maladeskis du personi qui havis nula kontakto kun caspeca animalo. Ka la viruso povus transirar personope?

Un dio pos Tuan komencis kuracesar da doctor Ha, ilua fratino Thi Ngoan, evante 15 yari, komencis havar simila simptomi. Lua familio haste duktis elu a la sama hospitalo. «Me sentis me quale se la sulo esus sinkanta sub mea pedi», memoras la patro. Sua spozino esis senespero. «Nia du filii mortos», elu sencese dicis. Ngoan ne partoprenabis en la sakrifiko dil ucelo. Non dii posa un de la flegisti qui flegis Tuan maladeskis malgre ne manjir hanyuno dum plura semani. Mem la mediki dil hospitalo Bach Mai desquieteskis vere. Li aquiris protektiva vesti e bokomaskili. L'afero haveskis danjeroza aspekto.

Ma Ngoan senteskis su plu bone baldege. Li konjedis lu kom sano komencante marto, pos spensar 18 dii en hospitalo. Tamen, nula mediko kredis en la komleta saneso di Tuan. Lua stando esis ankore tre frajila. La flegi duris dum semani. Komencante aprilo lu sucesis fine manjar kelkete rizo. Komencante mayo li permissis lu, ankore tre magra, retroirar a lua hemo; ilu spensabis 82 dii en la hospitalo.

Lua kuracado kustis proxime 10.500 euri. La genitori di Tuan pagis 3.000. Co esas la duoplo dil kusto di sua unchambra dometo. Por pagar la fakturo dil hospitalo li mustis vendar sua rizo-agri. La guvernierio pagis la cetera 7500 euri.

Nun ni esas nove en la maxim apta periodo por l'ucelala gripo. La guvernierio di Hanoi disdonis 42200 dozi di Tamiflu inter la lokala sanigala centri. Milioni de anadi sakrifikesis. Malgre omno, la mediki timas ke la viruso mutacez e transmizez su homope, rezultante mondala epidemio. Takaze, la lukto di Tuan povus eventar milionofoye en irga lando dil mondo.

Esos necesa multa monati pro ke la mediki savez ka la morbo produktis por sempra domaji en l'organismo di ca yunulo. Kande la vetero chanjas, ilu respiras plu desfacile. Il rakontas ke to quon il nun facas esas, precipue, dormar. E manjar tanta rizo kam il povas.

Artiklo da Kay Johnson, tradukuro da da Adrián Pastrana, ISH-ano.

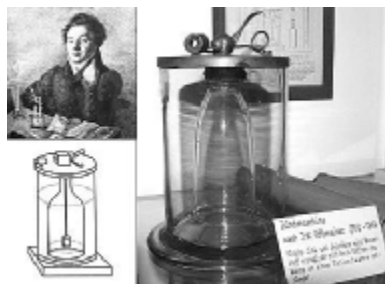
Ordino dil elementi

225 yari ante nun naskis la Germana kemiisto Johann W. Döbereiner

Ye la fino dil 18ma yarcento la nombro dil nove deskovrita elementi kemiala kreskis rapide. Por ordinar sistemale ta konfuziganta diverseso dil naturala elementi, ciencisti serchis afineso inter la elementi. Unesmafoye en 1816 la Germana kemiisto Johann Wolfgang Döbereiner sukcesis. Il konstatis, ke la elementi kalcio, stroncio e bario posedas ne nur afina atributi, ma anke relate lia atom-pezi montras certena regulozesi. Do la atom-pezo di stroncio (87,62) konformesas cirkume l'aritmetikala mez-valoro di kalcio (40,08) e di bario (137,33). Döbereiner karakterizis tala tri-grupi kom "Triaden". Ed il sukcesis rezumar camaniere plu kam la duimo dil lore 53 konocata elementi, exemple sulfo, selenio, teluro o litio, natro, kalio. Ulte to il pre-dicis per helpo dil trio-regulo la atom-pezo di bromo, per ke il rangizis logikale ca nove des-kovrita elemento inter kloro ed iodo. Quankam Max Pettenkofer ja en 1850 pruvis, ke la "Triade" esas ne-oportuna kom generala ordin-principo por elementi, la laboruro di Döbereiner esis miliala termino sur la voyo al deskovro dil periodala sistemo da Dmitri Mendelejev e Lothar Meyer.

Kom filiulo di veturisto Döbereiner naskis ye la 13ma decembro di 1780 proxim Hof. Pos la skolo il absolvis aprentiseso en apoteko ed iris a kin-yarala turo, qua duktis lu til Francia. Il profundigis sua savo autodidaktale e retro-venis heme en 1802. Tamen omna esforcis por fondar propra apoteko faliis.

Publika atencon Döbereiner ecitis precipue per sua laboruri koncerne praktikala problemi dil kemio. Danke interceso di Goethe en 1810 il divenis profesoro en la universitato Jena. Pro ke il ne povis prizentar diploma akademiala, improvize la fakultato titulizis lu kom Dr. phil. justifikante lo, ke en la publicita laboruri di Döbereiner reflektas su sendube la genio di lia auro. La kurajo dil fakultato abundante esis rekompensita. En plu multa kam 100 publikakaji Döbereiner kontributis decidante al progreso

dil kemio. Speciale il okupis pri la katalizo dil precoza metali, ed en 1823 il konstruktis fairifilo, en qua sub la influo de platin-sponjo acendesis mixuro ek hido ed oxo.

Kom kemiala konsilero di Goethe e pos inicio da lu Döbereiner verifikis la posiblesi di gas-produktado por lumizo ed exploris la fermentac-proceso. Ma anke relate la instruktado universitatala il pozis nova proporcioni. Inter altri il en-duktis la instruktado en laboratorii por studenti ed aranjis koloquii, quin omnu povis frequentar. Malgre mala salario e plura ofri en la propra lando e del exterlando Döbereiner restis devota al Alma mater jenensis til sua morto en 1849. Certe un motivo por to esis gratitudo vers Goethe, qua per kompro di edificio e furnisado di labor-utensili anke materiale kontributis por la frua florifado dil kemio en Jena.

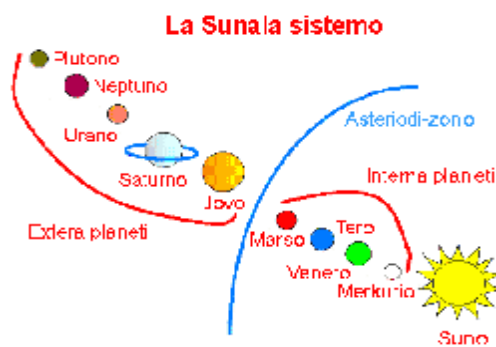
Artiklo da Martin Koch, ek "Neues Deutschland". Tradukuro da G. Schlemminger.

La geometrio di Deo

375 yari ante nun mortis la Germana astronomo Johannes Kepler

En oktobro di 1630 voyajis la olima kortala matematikisto Johannes Kepler al dio dil elektanta princo a Regensburg por che imperiestro Ferdinand II. reklamacar sua debesanta salario. Tamen ibe nulu askoltis lu. Debiligite da la surmeni dil vojajo Kepler maladeskis e mortis ye la 15ma novembro di 1630 evanta 58 yari pro ula febroza kataro. Quankam mem oficisti princala partoprenis lua funero, la protestanto Kepler mustis enterigesar avan la pordegi dil katolika urbo imperiala.

Kom kristano e ciencisto Kepler ja dum sua viv-tempi veneskis inter omna fronti teologiale, pro ke il engajis por pacema koexisto dil konfesioni. Ulte to pro sua opiniono, ke la libro dil naturo, altre kam la libro dil revelado. esas skribita en la exakta linguo dil matematiko, por ke la homo agnoskez en to la misterio di deo.

Simile kam Copernicus anke Kepler esis konvinkata pri la realeso dil kosmografio heliocentrala. Advere lore nula pruvo empirikala existis, nam la heliocentrala sistemo dependis da la sama mezur-dati kam la geocentrala kosmografio di Ptolemäus. Koncerne la cinematiko li amba konsideresis kom equivalente. Lo Kepler ne trublis aparte, pro ke cetere sua esforto esis direktita por derivar la heliocentrio ek super-ordinata principi kosmala, quale la Marburga cienco-historiisto Fritz Krafft acentizas.

Pos du sen-sucesa experimenti por des-kovrar la kreo-projeto di deo, en sua laboruro "Mysterium Cosmographicum" (1596) Kepler konstruktis modelo geometriala, qua kombinis la sferala formi dil lore konocata sis planeti kun la kin poliedri kubala. Quale tamen plu tarde aparis, esis l'observ-dati dil Dana astronomo Tycho Brahe, qui esis lore la maxim exakta, ne konciliebla kun la geometrio di olta sferala modelo. Precipue la planeto Mars deklinis forte de la presupozita orbito. Do koaktate Kepler mustis admisar, ke la planeti movas su ĉirkum la suno ne-uniforme - sur elipsatra voyi, quale unesmafoye il konocigis publike 1609 en sua chefa laboruro "Astronomia Nova". La kauzo di olca movado esus ula quaze-magneta povo, segun l'astronomo, qua diminutas relate la disto e di qua la suno esas la fonto.

Tamen la konocaji di Kepler pri la movado dil planeti esis nur laterala produkturi dum sua perseveranta serchado la kreo-projeto di deo, qua kronizante finis en sua verko "Harmonice Mundi" en 1619. En to il judikis, ke la vera ordino dil kosmo manifestas en la proporciono harmoniala di voyo-extensesi di du planeti. Ica numerala kohero, relatate ad sur la turno-tempi e granda mi-axi dil planeti, signifikesis hodie kom "triesma Lego di Kepler".

Artiklo da Martin Koch, ek "Neues Deutschland". Tradukuro da G. Schlemminger.

Literaturo

1- Noriko

N

okte me esis skriptanta en mea studieyo, ma supozeble me dormeskis. Subite la pordo aperteskis lente ed aparis, sempre bela, sempre pala, Noriko, elqua genupozis, apogis lua manui sur la sulo avan lua genui e ceremonioze reverencis. La arjenta ornivi pendanta de lua hararo klicktis lor elua fronto frolis la ligna sulo. Un floro di ceriziero desligesis de rameto akrochita a lua nigra hararo e falis a la sulo. Pos instanto elu staceskis, honeste zonizis lua delikata kimono rozea ed ekiris la chambro. Per manuo-gesto dum la ekiro, elu invitis me sequar lu. Me volus vidir elua okuli, ma omnatempe lu humile e modeste direktis lua regardo a la sulo.

Me sequis lu dum longa tempo, distanta ye ula pazi dop elu, e malgre ke la falanta nivo-floki preske sucesis desaparigar elua figuro, elua pazi, apene videbla sur la nivo parkovranta la sulo, posibligis a me sequar elu.

Jus elu eniris la templo, turnis su a me, e lore me povis vidar elua mandelatra okuli lakrimifanta. En lua regardo esis nek odio nek rankoro, nur muta reprocho qua deviacis mea regardo ek lua pala vizajo. Kande me itere direktis mea regardo a lu me ne sucesis vidar elu. NemEDIATE me eniris la templo, ma lu desaparitis. Subite me komprenis omno. Me rapide transiris la centrala korto a la paviliono klozeyala kun la intenco violacar olua sakra klozesos, ma blanka figuro precipitis su a la sulo de la balustrado cirkondanta la supra etajo; silka fulardo lente sequis lu e tervenis apud la falinta figuro poka tempo pose, quale eko di la frapo kontre la sulo. De la loko ube me esis stacanta me vidis la rozea kimono di Noriko olqua redeskis pro la sangifo.

To esas deliro qua obsedas me dum singla nokto -explikis la skriptisto-; de la dio ke me finis ta novelo Noriko sempre esas en mea sonji, me spektas elua defelica historio e fine me esas testo de lua hororoza morto sen povar impedar lo. Ye singla nokto me eniras la templo, haltas la sequado por serchar elu, e fine me vidas elua korpo falanta a la sulo de la supra etajo. Lore elua kimono rede tintesas da la sango.

-Quala esas la argumento di ta obsedanta novelo ? -Me questionis a la skribisto.

La autoro acendis sigareto e komencis la naracado di la novelo quan lu ipsa kreis, novelo quan la autoro ne sucesis obliviar.

-Omno eventas en mezepokala Japonia -explikis la auro-. Yunino, di qua nomo esas Noriko, oblige devas mariajar Takura, povoza suzereno. La profunda respekto de Noriko ad elua genitori, ne permisas ad elu revoltar kontre lua destino, ma hazarde elu konocis exterlandano e neeviteble elu divenis amoroza a lu. Li interkomunikas danke la fidela servistino di Noriko, nome Natsumi. La du amoranti decidas fugar kune, ma jus ante la fugo la amorantulo renuncas fugar kun Noriko pro timo a la venjo da la spozulo di la yunino, do ilu fugas sola. La yunino, tote desesperita, decidas suocidar, precipitar su de altajo di la templo. Elu e la servistino Natsumi iras a la templo, ibe Natsumi lamentas la kruela ma nechanjebla decido di Noriko. En la lasta instanto la exterlandano repentas lua decido e retrovenas a la amorantino. Ilu kuras a la templo e kun desespere serchas elu. Noriko vidas ilu de la supra etajo di la templo, de la loko deube elu precipitos su, ma ilu arivis kun tardeso. Elu ofris a la dei la maxim granda sakrifiko, elua vivo, e la dei e la spiriti di elua preavi ne acceptus ke Noriko ne satisfacez elua promiso, li venjus ta ofenso kun malediko a la ofensanta ed a lua amorantulo. Tale, por evitar la malediko di la dei a la exterlandano, Noriko precipitas su de altajo di la templo e mortas.

-Bela novelo -me dicis lor lu finis la naracado-. Pro quo vu ne inkluzis ta novelo en vua antea libro se olu ja esis pronta por publikigo ye multa tempo ante nun ?

-Me ipsa ne savas lo -dicis mea amiko-. Me kreis olu dum multa tempo, me redaktis olu kun omna mea afekto, lo igis me preske kredar ke ta novelo ne esas ulo fiktiva ma reala. Kompreneble preske omna protagonisto di irga novelo esas parto di ni ipsa, kun personaleso qua esas kopiuro de la nia, ma takaze lo eventis maxim altagrade, fakte la exterlandano di la novelo ne esas parto di me ma me ipsa.

Divinante to quo esis en mea mento, quankam la prudenteso ne permisas a me dicar lo libere, lu konfesis:

-Me esis la protagonisto en simila eventajo, olqua tragediale finis. Sempre me repentas esir senkurajoza vive agir quale devus agir brava viro.

To quo esas en la subkoncienco, e la kulpoza sentiementi, igas su videbla profitante nia febleso, segun la psikiatriisti, do me propozis a lu ludon, olqua subite imaginesis da mea mento, por desaparigar ilua angoro.

-Eminentas sciencisti afirmas -me explikas a lu- ke por desaparigar la kulpo-sentiementi, di qua origino esas vera eventoj produktanta oli, o forsan malada mento, la unika metodo esas igar oli ekirar la subkoncienco, metodo quan sucesoze uzas kustumale la psikiatriisti. Do, quale agar ? Vu ipsa povas liberigar vua kulpo-sentiementi ek vua subkoncienco segun metodo facile uzebla da vu, danke vua profesiono verkifistala.

Kun granda intereso mea amiko atencis mea parolado, do me pluse dicis:

-Semblas a me ke vuakaze ta metodo ne bone funcionis, malgre liberigir vua sentiementi simbolale per la novelo; do -me duris la parolado- oportas modifikar la akuzoj kontre vu ipsa altramaniere.

-Kad altramaniere ? Quale do agar ? -lu questionis a me kun evidenta intereso.

-Modifikez vua novelo. Redaktez nova novelo kun la sama protagonisti ma kun diferanta fino olqua ne plus kulpas la exterlandano, to esas vu ipsa.

* * *

"Me sequis Noriko dum longa tempo, distanta ye ula pazi dop elu, e malgre ke la falanta nivofloki preske sucesis desaparigar elua figuro, elua pazi, apene videbla sur la nivo parkovranta la sulo, posibligis a me sequar elu.

Me rapide transiris la centrala korto a la paviliono klozeyala kun la intenco violacar olua sakra klozesos, ma blanka figuro precipitis su a la sulo de la balustrado cirkondanta la supra etajo; silka fulardo lente sequis lu e tervenis apud la falinta figuro poka tempo pose, quale eko di la frapo kontre la sulo. De la loko ube me esis stacanta me vidis la rozea kimono di Noriko olqua redeskis pro la sangifo.

Dum poka tempo me esis senmova, kun mea kordio opresita da bitra doloro, ma subite me vidis ulo atencinda. Me genupozis apud la kadavro, quan falanta nivo pie parkovreskis, e me povis observar ke lua pedi metis grosiera shui, ne adequata por la sociala klaso de Noriko nek por elua preferaji. Nemediate suspekto venis a mea mento, olqua naskigis espero en mea kordio. Sen tardeso me kuris a la eskalero dukanta a la supra etajo e acensis olu maxim rapide, sen havar mem tempo por plenigar mea pulmoni de aero dum la kurado. Arivinta a la supra etajo me fole kuris sur la teraso ad apertita pordo en muro apud la infra korto. Ed ibe, an la pordo, genupozinta e tremanta, sendube preganta pardono a la dei, esis Noriko."

-Nu ! -me dicis lore-. Esas evidenta ke to quo tormentis vua mento esis la suocido di la yunino. Ma en la modifikata novelo Noriko ne mortas, do vi povas felice departar kune. Ma la malediko da la preavi pro la ne satisfacita promiso... E qua suocidis vice Noriko ? -me questionis a lu.

Lore lu lekteskis la lasta papero-folio, quan me ne vidis antee.

"Kande Noriko vidis me eniranta lua hemo, elu levis brakio por celar lua vizajo per la maniko di lua kimono, lo savigis da me ke me ne devus pluse proximigar a lu nek regardar elua vizajo. Ma lor mea suplikanta pregi elu konsentis naracar a me to quo eventis ibe.

Kande me fugis senkurajoze, sen asistar la rendevuo quan danke la servistino Natsumi ni interkonkordis por fugar kune, elu, tote desesperita, decidis finar sua vivo per precipitar su de altajo di la templo, e lon, ta lasta decidon, Noriko savigis da Natsumi, elqua, kun lua vangi parkovrita de lakrimi helpis lua mastrino vestizar kun la korekteso qua bezonas ta cirkonstanco solena.

Seque Noriko adiiis lua servistino e pos pregar a la dei, lu departis a la templo por suocidar. Lu acensis kurajoze, ma kun bitreso en lua kordio, la eskalero a la supra etajo di la templo ed an la pordo elu vidis Natsumi qua vestizis kimono di Noriko e parkovris sua vizajo kun silka tuko por trompar la dei; la servistino decidis suocidar, imolar su por satisfacar la dei vice permisar la suocido di lua mastrino, tante granda esis la amo de Natsumi a Noriko !

Me kompreneskis ke povus eventar hororoza fino, do me retroiris a la hemo di Noriko, ma vice enirar olu tra la precipua pordo me intencis transirar pordo di la dopa parto di la domo. Ante enirar la domo me devis celar me por evitar esar deskovrita da nekonocata persono ekiranta la domo sub ta nivo-sturmo. Natsumi desespereskis lor vidar me e savar mea intenco fugar kun Noriko. Elu forte klemis elua fingri pugne pro ke elu bone savis ke se lua mastrino decidus ne satisfacar la solena promiso lore la eterna malediko da la dei e da la ancestri venus ad elu dum lua vivo. Do la fidela servistino decidis imolar su, vice la suocido di elua mastrino, por evitar iritar la dearo. Natsumi, vestizita kun kimono di Noriko e kun silka tuko parkovranta elua vizajo, arivis a la templo poka tempo pos la arivo adibe di Noriko, elquan me ne rikonocis kande elu ekiris lua hemo sub la nivo-sturmo.

Dum ke Noriko acendis incienso e pregis a la dei avan la altaro, Natsumi acensis la eskalero a la supra etajo di la templo e de ta altajo precipitis su a la infra korto, tale liberigis elua mastrino satisfacar la promiso solena e posibligis elua feliceso."

* * *

Ye ula dii pos ta naracado me esis supeanta che amiki qui anke esas amiki di la skriptisto. Me naracis a mea amiki la kurioza novelo da lu, ma sen deskovrar ke ta novelo esas refleko de reala eventi. Surprizante, omna mea amiki deskovris nemediate ke tala novelo esis fidela refleko de desfortunoza relato amoroza, eventinta ye ula yari ante nun, di qua protagonisto esis nia komuna amiko, la skriptisto. Me esis la unika dineanto qua savis nulo pri ta eventajo.

Kande me diskrete inquesteskis pri ta eventajo, subite sonis klosheto di telefonilo. La mastrino di la domo savigis da me ke ta telefonala advoko esis por me. La advokanto esis mea amiko, la skriptisto, ma lua voco esis tre stranja, debila, preske nerikonocebla. Anke ne la domo-mastrino rikonocis lu.

Mea amiko suplikis plurafoye ke me sen tardeso irez adche lu. Ma me, kun mifrazi ed izolita vorti, savigis da lu ke me irus a lua hemo lor finar la supeo. Lu ne cesis la suplikado, do me mustis inventar mentiajo por justifikar a mea kunsupeanti mea subita parto.

Kande me arivis a la hemo di mea amiko me vidis lu extreme nervoza, e lua mala aspekto savigis da me ke lu maxim probable ne dormis dum la lasta dii. Lu invitis me enirar lua studieyo ed ibe lu explikeskis a me la motivi di lua destranquilesa.

-Dum la lasta nokti me ne povis dormar -lu dicis a me-. Ka vu memoras la novelo quan me modifikis segun konsilo da vu? -lu questionis a me.

-Kad itere... Noriko eniris vua noktala sonji ? -me dicis, kelke dubanta pri la nomo di la protagonistino.

-Me ne esas certa ka ta sonji esas nur sonji -lu dicis-; ma irgakaze me ne plus vidis elun, lo mem esus preferinda kam to...

Dum ke me vartis la duro di lua parolado qua savigus da me la motivo di lua desquieteso, lu staceskis, iris a la pordo e klefe klozis olu; seque lu kurtene celis la granda fenestri di la studieyo e retrovenis apud me.

-Ye kin yari ante nun -lu dicis a me- me esis protagonista di amoro-relato ne normala ma desfelica. Me maxim intense amoreskis yuna muliero mariajita, tante intense ke pulsita da la ardoroza sentimento qua unionigis ni, me aranjis rendevuo en quartero for la centro di la urbo kun la intenco interamorar libere. Ma forsan pro la timo chanjar mea mori, ye la lasta instanto me dubis e decidis ne irar a la rendevueyo ed ajornar exkuzo konvinkiva por koldigeskar nia ardoroza amoro.

-Ka vu ne iris a la rendevueyo? -me questionis dum ke me deskovreskis la simileso de la reala eventajo a la fiktiva novelo.

-Yes, me ne iris adibe -dicis lu-. Ye ula dii pose, elu deskovris mea intenco livar la urbo, lo decidigis elu suocidar, ma elu tote ne savigis da me ta intenci, forsan por ne obligar me modifikar olta da me, to esas, livar la urbo quan ni habitis.

Juniora fratino di la yunino, qua omno savis pri nia relato amorala, intuicis la tragedio eventonta, do elu intencis savigar elua intuico da me, ma me ja esis en treno qua definitive forigis me de la urbo e de la yunino. Elu fine suocidis, e lua spozulo tote ne povis deskovrar la pro quo di ta lasta decido di lua spozino.

Esis ja tre klara la simileso de la fiktivajo a la realajo, do me ne bezonis plusa detali qui ne helpus lu. Lua lamentinda aspekto e nervozeso igis me ne plus demandar expliki ma simple questionar a lu pro quo lu telefone advokis me kun tanta urjanteso.

-Ye ula dii ante nun, nokte, me esis en la studieyo modifikanta la novelo. Apene me finis modifikar olu, sakrifikante la vivo di la servistino Natsumi, la klosheto di mea telefonilo soneskis.

La advokanto esis amiko di me, nia amikeso venas de nia yuneso. Lu habitis la urbo olquan me livis, e telefonis me por savigar da me stranja eventajo quan lu spektis recente. Ta amiko di me vivis en mea apartamento, quan me lugis a lu. Kun voco nervoza ed intermitanta lu savigis da me ke apene dek minuti ante la advoko telefonala, ulu manuofrapis plurafoye la eniropordo di la apartamento. Lore mea amiko desklozis la pordo e vidis en la extera paseyo muliero pronuncanta mea nomo kun voco plena de odio. Nemediate elu desklozis fenestro di la paseyo e precipitis su de ta fenestro a la strado. Balde arivis policani qui nur povis certigar elua morto, la morto di la fratino di mea amoratino, la morto di ta qua sempre helpis ni ye nia amoro-relati.

-Voluntez ne plus tormentar vua mento. Ta eventajo esas nur desfortunoza koincido -dicis me malgre ke me ipsa ne kredis mea jus dicita vorti.

-Ka koincido ? -lu dicis-. Pro quo elu selektis la apartamento olquan me antee habitis por suocidar e pluse elu pronuncis mea nomo ante precipitar su ?

-Maxim probable -me dicis-, elu supozis ke ta apartamento esis deshabitita depos vua parto do elu selektis olu por suocidar. Pri la nomo quan elu pronuncis ante elua morto, probable vua amiko miskomprenis la vorti dicita da la suocidonta.

Lor itere observar la vizajo di mea skriptista amiko, me konstatis ke ta koincidaro ne esis suficanta por justifikar ilua lamentinda aspekto.

-Nun me naracos ulo a vu, ma voluntez ne supozar ke me esas fola malgre ke ta naracado semblas kreuro da folo. Me, sendube, ne esas dementa. Komprenible omna foli dicas ke li ne esas fola -dicis la skriptisto-. Certe ta eventaji povas konsideresar kom desfortunoza koincido, ma stranja vizitanti venis a me, ma me ne savas ka dum ke me esas dormanta o vekanta -lu interruptis lua naracado por acendar cigareto-. Ye ula dii ante nun, nokte, me esis skriptanta en mea studieyo e lente la eniroporto aperteskis. Me ne povas certigar ke me ne esis dormanta. Pordo aperteskis -itere dicis mea amiko- e Natsumi eniris la chambro, la servistino en mea novelo. Elu reverencis malgre ke elua okuli regardis me kun infernala odio. Pos reverencir, lu venis a me, sempre kun ta regardo satanala, pasis apud me, desklozis ed apertis la granda fenestro olqua nun esas celita da la kurteno -lu montris olu a me per fingro- ed elu precipitis su de la fenestro a la strado. Dum la falo elu pronuncis vorti, hororoza malediko. Depos ta nokto me ne plus audacas dormar pro ke me esas certa ke se me klozas mea okuli e me dormeskas lore nemediate eventus la sama hororoza ceno e fine la malediko realigesus.

-Vua mento obsedesas da pasinta eventi -me dicis- ma vu ne kulpas pri oli, qui advere apartenas a pasinta tempo. Esas evidenta ke lor modifikar vua novelo, ed igar Natsumi suocidar, hazarde anke suocidis vua "bofratino", se vu permisas a me nomizar elu tale, ma nemediate forigez ek vua mento la suspekto ke olca suocido esas konsequo de olta. Vu esas inteligenta -me dicis por tranquiligar lu- do vu bone savas ke la hazardo pleas importanta rolo en nia vivi. Tote ne esus surprizo a me ke vu dicus ke la servistino Natsumi, elqua regardis vu kun infernala odio, havas vizajo-traiti simila kam olti di la juniora fratino di vua amatorino.

-Certe -afirmis la skriptisto-; malgre ke la traiti di Natsumi esas orientala, onu povis divinar, sub la tenua e blanka rizo-pudro, olti di la suocidintino.

-Sendube mea konsili ne tote sucesis helpar vu pro la lamentinda eventajo quan vu jus savigis da me. Pro ke vua intenco ne esas publikigar vua novelo, e lon me lamentas nam me esas vua editero -me dicis-, itere modifikez la novelo tale ke nula protagonistesi esez desfelica. Kreez felica fino. Tale vu ne plus imaginos ulu qua tormentas vu, e maxim probable, se vu sucesas skriptar konvinkiva novelo vu ipsa forigos vua kulpo-sentimenti, olqui vere esas vua tormentanti.

-Ka felica fino ? -questionis mea skriptista amiko-. To destruktus la esenco di la novelo.

-Se vu volas desaparigar la obsedanta imaginaji lore vu devas krear nova novelo qua malgre diferar de la originalo havez suficanta forco por desaparigar ta absurda pensaji qui tormentas vu.

* * *

Ye poka dii pose arivis a me sendajo postala de mea amiko, kontenanta manuskripto ed explikiva letro. La letro savigis da me ke danke la nova novelo modifikita, mea amiko, la skriptisto, esperis ne plus tormentesar da infernala vizitanti.

Malgre enorma kuriozeso me reprenis olu, me ajornis la lekto di la manuskripto til la fino di la supeo. Komfortoze sidinta sur stulego apud la fairo di la kameno, kun kupo de brandio sur apuda tableto, me lekteskis la nova versiono pri la novelo.

"Noriko e me konkordis pri la detali di nia fugo, e ni savigis oli da elua fidela servistino Natsumi, di qua kunlaboro esos valoroza por realigar nia fugo.

Ye la dio di la fugo, Noriko esis especale felica. Elu servis la supeo a lua spozulo e pose elu prenis lua abaniko e danseskis pudoroze koram ilu, kun la muziko di la japona "koto" bele pleita da Natsumi. Seque Noriko kantis plura tradicionala kansoni. Dum la kantado, Noriko plenigis plurafoye la kupo de "sake" di lua spozo, igante lu drinkar tro multa quanteso di ta alkoholajo. Tote ebriigita da la drinkita "sake", la spozo di Noriko dormeskis. Kande Noriko verifikis ke elua spozo profunde dormis, elu iris ad elua chambro por preparar la fugo, kun la helpo da lua servistino. Ma la tempo pasis e la exterlandano ne venis por fugar kun Noriko.

Desquieta pro la ne arivo di lua amorantulo, Noriko kontemplis la falanta nivo olqua silence parkovris la agri. Doloriganta suspekto enireskis elua kordio, kande ta suspekto esis tam granda kam enorma drako qua pretendis pecigar elua internaji, Noriko sendis Natsumi a la domo di la exterlandano por deskovrar la motivo de ilua desaparo.

Poka tempo pose la servistino retrovenis e lente aperteskis la glit-pordo, elu silence genupozis avan Noriko, sen audacar savigar da elua mastrino la fatala novajo. Fine, pro la insistanta questioni da Noriko qua stacanta duris kontemplar kun fixa regardo la falanta nivo, Natsumi moveskis elua labii por dicar ke, segun ilua servistino, la exterlandano departis ye la jornesko, sen intenco retrovenar, kun omna ilua proprietaji a loko kun stranja nomo: Europa.

La muskuli di la vizajo di Noriko subite kontraktis, tale olu dum poka sekundi samaspektis kam masko teatra. Nemediate elu batis per vergo la dorso di Natsumi, qua

restis silence e senmova. Seque Noriko kun desespere ploreskis e pregis pardono a lua fidela servistino.

Lor elu fine komprenis ke la novajo esis, lamentinde, certa, decidis agar kun desespere, ma segun diktas la honoro che respektinda familio japona.

Noriko pregis Natsumi helpar lu por adequate vestizar, adminime kun la sama soleneso kam ye elua mariajo-dio. Tale vestizita Noriko departis de lua hemo a la templo. Ante livar lua domo, Noriko pregis Natsumi restar en olu.

Jus Noriko marcheskis silence adsur la blanka kovrilo ek nivo a la sakra edificio, kavalkanta viro haltis ilua kavalo proxim la domo. Ilu deskavalkis la kavalo, ligis olu ye brancho e marcheskis kun presorgo a la domo. Tra fenestro ilu per gesti pregis Natsumi permisar lu enirar la domo.

La viro, anke exterlandana, esis la maxim prizata amiko di la amoranto di Noriko. Ilua longa barbo e la stranja vitraji brilanta avan lua okuli, kelke surprizis la servistino, ma la viro, malgre lua defektoza savo di la ne-matrala linguo japona, sucesis savigar da la muliero ke la amoranto di Noriko mustis abandonar kun urjanteso la urbo, ma por satisfacar fidele ilua promiso la amoranto pregis lu venar adhike por akompanar Noriko a renkontreyo. Desfortunoze la nivo parkovranta omno celis la voyi a la hemo di Noriko, do la kavalkisto arivis a la domo kun tardeso de plura hori.

Nemediate Natsumi e la viro departis kavalke a la templo, ma apene li traieskis la voyo, altra servistino, jaluzika pro ke Natsumi esis la preferata servistino vice elu, vekigis la dormanta mastrulo e savigis da lu omna recenta eventi.

Ilu maxim rapide vestizis su dum ke la iraco desaparigis la drinkita alkoholo, prenis lua akutigita espado, heredajo de lua preavi, e departis a la templo.

En la sakra edificio Natsumi e la exterlandano trovis Noriko, qua esis ofranta incenso a la dei ante imolar su. Kun voco interruptita da la emoco, la fidela servistino naracis a Noriko la vereso pri la subita departo di elua amoranto. Dum la naracado la exterlandano geste konfirmis la vorti da Natsumi.

Lor askoltir la naracado, la vizajo di Noriko rekuperis la perdita rozea koloro e la feliceso eniris elua kordio. Elu decidis defiar la iraco di la dei e ruptis elua solena promiso pri imolar su. Segun decido di la exterlandano kun longa barbo e binokli, la du mulieri kavalkis la kavalo e departis a la nova lojeyo di la amoranto di Noriko. La du yunini gratitudis la esforcis e helpo da lu. La intenco di la exterlandano esis retroirar pede a proxima vilajo ube ye la sequanta dio lu povus komprar kavalo por irar adche lua amiko.

La exterlandano regardis Noriko e Natsumi til ke pro la granda disto li ne plus esis videbla. Dum kelka tempo ilu restis stacanta en la templo e kontemplis la beleso di ta sakra loko di qua tekti esis parkovrita da dika mantelo blanka. Fine lu decidis departar a la vilajo.

Subite eniris la templo feroce militero kavalkanta. Lo paralizis la exterlandano qua supozis ke lu esis vidanta fantomo, ma la suzereno sporne haltigis lua kavalo e kun la rapideso di radio lu saltis de la animalo adsur la paralizita viro. La suzereno, brandisanta la espado di lua preavi, apogis genuo sur la pektoro di la exterlandano, e kande la iraco permis a la militero parolar, lu questionis a la jacanto adube la mulieri iris. La nobla exterlandano, qua bone komprenis ke ilua balda morto esis neevitebla ma tote ne lu volis trahizar ilua amiki, fingre montris a la iracigita japoniano pordo di templo, ne olta quan la mulieri traris ma la kontrea; sendube la falanta nivo ja desaparigus la pazi di la kavalo e la militero ne povus deskovrar la trompo.

Nemediate la suzereno staceskis e per rapida frapo di lua espado egorjis la jacanto. La dei, satisfacita pro ke fine obtenis la viktimo promisita, jeneroze permisis rapida morto di la exterlandano."

La editero klozis la manuskripto e dum poka tempo lu reflektis pri la nova versiono di la novelo. Evidentesas en la nova versiono ke la skriptisto bezonis expiacar lua kulpo-sentimenti, lua remorsi, e kom viktimo imolebla lu selektis ta persono plena de jenerozeso e nobleso por kondamnar lu a morto.

Malgre la noktala kloko, preske tri kloki, lu telefonis lua skriptista amiko.

-Pedro ? -questionis la advokanta-. Ka vu esis dormanta ?

-Lo ne importas -dicas la skriptisto-. Quo eventas ?

-Me pegas pardono pro la kloko... ma me jus lektis vua nova versiono di la novelo.

-Kad olu plezas vu ? -questionis ocitanta Pedro.

La editero foliumis la manuskripto e haltis la foliumado kande videblesis la paragrafo pri la violenta morto di la nobla amiko, lore lu dicis:

-Me esperas ke ta nova versiono vere liberigis vu de la obsedanta pensaji.

Dum ula sekundi regnis silenco, ma fine la skriptisto respondis:

-Nun me profunde dormas sen stranja vizitanti.

-To felicigas me -respondis la editero qua suspekteskis ke lua telefonado esis desoportuna.

Subite silencigita rideto da muliero audeis da la editero tra la telefonilo, lo konfirmis ilua suspektis.

-Elu ne esas Noriko -dicas la skriptisto anke ridanta.

-Me gratitudas ke vu igis me plear rolo tante jeneroza en la novelo -dicas la editero.

-Certe -dicas Pedro- vu esis la inspiro por krear la amiko di la amorantulo. Me esperas ke lo ne jenez vu.

-Volunte me expias vua kulpo-sentimenti en la novelo, nam mea rolo ibe esas olta di maxim jeneroza persono.

-Ne tante jeneroza, vu ne obliviez ke la amiko di la exterlandano ne sakrifikas su volunte. Nur kande lu vidas la arivo di neevitebla morto lu decidas ne savigar adube Noriko e Natsumi iris.

-Ma po ilua vivo lu povus savigar olu da la iracigita spozulo di Noriko -dici la editoro.

-No, no, no... vua morto en la templo esis neevitebla. Me konfesas ke me uzis vu kom viktimo imolebla, danke vua konsilii ne plus venis a me nedezirata vizitanti.

Kande la editero finis la telefonado ilua sentimentis esis kontredicanta. Certe lu esis felica pro ke lua helpo esis utila por lua skriptista amiko, ma altralatre la rolo quan lu pleis en la novelo sendube ne esis agreabla, lu ne prizis esir ocidita.

Lu deskonektis la lampo intence livar la studieyo, ma ye ta instanto lu vidis tra la fenestro falanta nivo, lore lu apertis la fenestro por kontemplar la blanka mantelo parkovranta omno, ta fantomala pejzajo tote ne esis stranja a lu. Subite audekis ritmoza soni de pazi adsur la nivo da kavalo qua trairis la strado. Du mulieri parkovrita da chapi kavalkis la animalo.

Lu regardis eli til ke desaparekis pro la granda disto a lu. Pokope la falanta nivo desaparigis la pazi sur la nivo da la kavalo. Ta spektajo destranquiligis la editero.

Subite la pordo di la studieyo aperteskis kun bruisego surdigiva. Ventego eniris la chambro ed avan la surprizita okuli di la editero aparis terorigiva figuro kavalkanta kavalo. Ilua mandelatra okuli brilis pro la iraco e super lua kapo esis prenita akutigita espado, probable heredajo de lua preavi. La infernala aparato deskavalkis la nervoza e bramanta kavalo, e brandisanta lua espado lu iris a la editero, qua restis senmova, paralizita da la fantomala figuro di la suzereno. Nemediate la editero sufris la preso sur lua kolo da faira manuo qua impedis lu respirar.

Kande la terorigiva vizajo di la militero distis poka centimetri a lua vizajo, la editero saveskis ke sua morto esis proxima, ma kande manuo leveskis la espado super la kapo di ta monstro, lu, la editero, sendube savis ke lu esis vidanta la ipsa morto.

Subite la deformita, pro iraco, boko di la suzereno, kun voco qua venis de la ipsa inferno, klamis maxim laute:

NO - RI - KO !!!

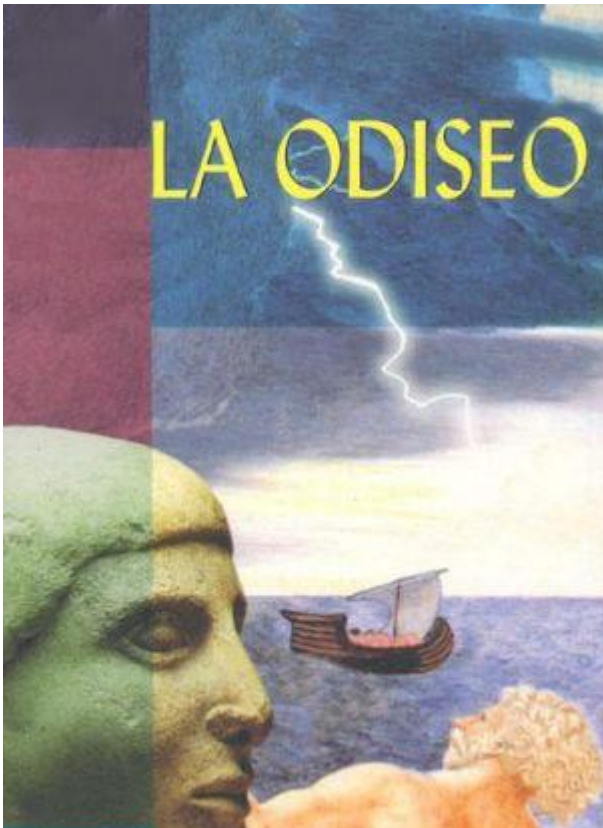
La editero, esvanonta pro la timo, regardis la akutigita espado qua esis pronta por egorjar lu. Kun lua lasta forci lua tremanta manuo skribis per krayono sur paperofolio: "che elua amorantulo", e sub ta frazo skribis la adreso di la skriptisto.

Da Pedro Montero, tradukuro da Fernando Tejón, ISH-ano.

2- La Odiseo, da Homeros

RAPSODIO I

Parolez a me, Muzo, pri ca subtila homulo qua vagis dum tanta longa tempo pos ke il abatabis la citadelo sakra di Troia. Ed il vidis la urbi di grandanombra populi, e lu konocis lia mento; ed, en lua kordio, lu suportis multa malaji, surmare, minacante lua propra vivo e la retroveno di lua kompanuli. Ma ilin ilu ne salvis, kontre lua volo; ma li perisis pro lia despieso, la foluli ! nam ili manjabis la bovi di Helios Hiperionade. Ed ica laste nomita neposibligis lia retroveno. Raportez a me parto de ta kozi, ho Deino, filiino di Zevs.

Omna ti, qui evitabis la nigra morto, eskapinta del milito e del maro, rienirabis lia lojeyi; ma Odissevs(1) restis sola, fore de lua lando e de lua spozino, e la veneracinda nimfo Kalipso, la tre nobla Deino, mantenis lu kaptita en lua kava groti, nam el deziris havar lu kom spozulo. E kande la tempo venis, pos la sucedo dil yari, kande la Dei volis ke lu rividez sua domo en Ithake, mem lore il devis subisar la kombati proxim lua familiani. Ed omna Dei kompatis ilu, ecepte Poseidon, qua duris esar iracoza kontre la deala Odissevs, til kande lu retrovenabis en sua lando.

E Poseidaon irbis ad-che la Etiopiani qui lojas fore e partigesas en du populi, la una ek li regardas vers la latero di Hiperion, ye la kushanta suno, e l'altra regardas ye la levanta suno. E la Deo irabis adibe por hekatombo de tauri ed agneli. E dum ke il joyis, sidante che ta repasto, la altra Dei esis kunvenanta en la rejala domo di Zevs Olimpiana. E la Patro dil homi e dil Dei paroleskis a li, memorante en lua kordio la nereprochebla Aigisthos quan la famoza Orestes Agamemnonide ocidabis. Memorante ico, lu dicis ica paroli a la Nemortivi :

-Ha ! quante la homi akuzas la Dei ! Li dicas ke lia malaji venas de ni, e, en la realeso, li sola plumaligas lia destino per lia dementeso. Nun, yen ke Aigisthos, kontre la impero dil destino, spozeskis la spozino dil Atreido ed ocidis ica laste nomita, quankam lu savis ke lua propra morto, kom puniso, esos terorigiva; nam ni avertabis lu per Hermeias, la vigilanta mortigero di Argos, ke lu ne ocidez Agamemnon e ke lu ne dezirez ilua spozino, pro timo ke l'Atreido Orestes venjez su, kande lu divenabos adulto e dezirabos rividar sua lando. Tale parolis Hermeias, ma lua salviva konsilo ne sucesis persuadar la spirito di Aigisthos, e, nun il omnon expiacis subite.

E Athena, la Deino kun klara okuli, respondis a lu :

- Ho nia Patro, Kronido, la maxim altaranga ek omna Reji ! ilca adminime frapesis per yusta morto. Ke mortez tale ita qua agos same ! Ma mea kordio laceresas ye la memorajo dil brava Odissevs, la desfortunozo ! qua sufras depos longa tempo fore de lua familiani, en insulo, meze dil maro, e qua stacas en la centro di la maro. Ed, en ita insulo tre arborizita, lojas Deino, la danjeroza filiino di Atlas, nome ilta qua konocas la profundaji dil maro, e qua portas la alta koloni stacanta inter la tero e l'Ouranos (2). Ed ilua filiino retenas ica desfortunozo (Odissevs) qua lamentas ed a qua el sempre dicas milda ed afabla paroli, por ke il obliviez Ithake; ma il deziras rividar la fumuro di sua lando e deziras mortar ibe. E ka tua kordio ne emocas, ho Olimpiano, pro la sakrifiki quin Odissevs realigis por tu apud la Argiana navi, avan la granda Troia. Zevs, pro quo do tu esas tante iracoza kontre ilu ?

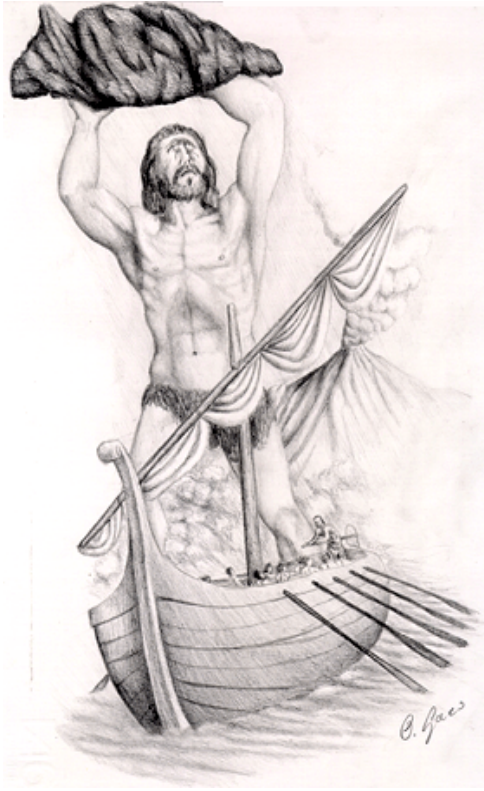
E Zevs qua amasigas la nubi, dum responder, parolis tale :

- Filiino mea, pro quo tu dicas ica paroli ? Quale me povus obliviar la deala Odissevs, qua, pro lua inteligenteso, esas super omna homi, e qua ofris la maxim multa sakrifiki a la Dei qui vivas sempre e qui habitas la vasta Ouranos ? Ma Poseidaon(3) qua cirkondas la tero esas permanente iracoza pro la Kykloposo quan Odissevs blindigis, nome Polyphemos simila a Deo, la maxim forta de la Kyklopsi. La nimfo Thoosa, filiino di Phorkyn, mastro dil sovaja maro, genitis ilu, pro ke el unionabis su a Poseidaon en lua kava groti. Lo esas pro ca motivo ke Poseidaon qua sukusas la tero, ne mortigante Odissevs, koaktas lu vagar fore de lua lando. Ma ni, qui esas hike, sekurigas lua retroveno; e Poseidaon oblivios sua iraco, nam il povos nulo, tote sola, kontre omna Nemortiva Dei.

E la Deino Athene kun klara okuli respondis a lu :

- Ho nia Patro, Kronido, la maxim altaranga de la Dei ! se plezas lo a la felica Dei ke la saja Odissevs (Odysseus) retrovenez a lua hemo, lore ni sendez la Anuncanto Hermeias, mortigero di Argos, a la insulo Ogigie (Ogygie), por ke lu informez la Nimfo kun bela hararo ke ni rezolis la retroveno di Odissevs (Odysseus) kun forta e pacienta anmo. Koncerne me, me iros ad Ithake e me ecitos lua filiulo ed inspiros forteso a lu, pos ke lu kunvenigabos la "agora" (4) dil haroza Akhaiani, por ke lu forpulsez l'omna Pretendenti qui egorjas lua mutonini grandanombra e lua bovi kun tordita gambi e kun kurvigita korni. E me irigos lu a Sparte ed a la sabloza Pilos (Pylos) en la skopo ke ilu informesez pri la retroveno da lua amata patro e ke lu esez tre honorizita inter la homi.

Parolinte tale, elu ligis ad elua pedi bela ambroziala sandali orizita, qui portis el sur la maro e sur la vasta tero quale dil vento la suflo. Ed el prenis forta lanco, amizita per akuta bronzo, pezoza, granda e solida, per qua elu domtas la turbo del heroala viri kontre qui - el qua esas filiino di potentia patro - el esas iracoza. E, springinte de la somito dil Olimpos (Olympos), el decensis admeze dil populo di Ithake, aden la vestibulo di Odissevs (Odysseus), ye la solio dil korto, kun la bronza lanco en-manue, e similesante stranjero, t.e. la chefo dil Tafiani (Taphiani), nome Mentis.

Ed el vidis la insolenta Pretendenti qui ludis kun konto-marki avan la pordi, sidanta sur la felo dil bovi quin li ipsa ocidabis. Ed heraldi e servisti zelis pri li ; e l'uni mixis l'aquo kun la vino aden la krateri; e l'altri netigis la tabli per poroza sponji; e prontiginte la manjilaro, li komencis partigar l'abundanta karni.

E, kom la unesma de omni, la deala Telemakhos videskis Athene. Ed il esis sidanta inter la Pretendenti, ilua kordio esis trista, nome il vidis en lua spirito lua brava patro subite retrovenar, forpulsar la Pretendenti ad-extere de lua hemo, rikaptar lua povo e jerar lua posedaji.

Or, pensante pri ico, sidanta inter ili, lu videskis Athene; ed il iris a la vestibulo, nam il indignis pri la fakto ke stranjero restez longatempe stacanta an la pordo. Ed il proximeskis a lu, prenis a lu la dextra manuo, recevis la bronza lanco e dicis ica alizita paroli :

- Saluto, ho Stranjero. Tu esos nia amiko, e, pos la repasto, tu dicos a ni to quon tu bezonas.

Tale parolinte, il duktis lu, e Pallas Athene sequis il.

E, kande li enirabis la alta domo, lu apogis la lanco kontre longa kolono, en brilanta arsenalo ube ja ordinesis mult altra lanci di Odissevs (Odysseus) di qua l'anmo esas ferma e pacienta. Ed il sidigis Athene, pos pozir bela e bone laborita tapisado adsur la trono, e, sub lua pedi, lu instalis skabelo. Por il ipsa, il lokizis, apud elu, skultita sidilo, fore de la Pretendenti, por ke la stranjero ne sufrez pro la tumultoza repasto, meze di insultema kunmanjanti, ed anke por questionar lu pri sua absenta patro.

E servistino varsis, por la ablucioni, aquo aden arjenta baseno, per bela aquokrucho ora; ed el prontigis brilanta tablo apud li. Pose, veneracinda Intendantino adportis pano e kovris la tablo per grandanombra e rezervita manjaji; e distranchisto prizentis diversa karno-dishi e kalici ora a li; ed heraldo varsis ofte vino a li.

E la Pretendenti insolenta eniris.

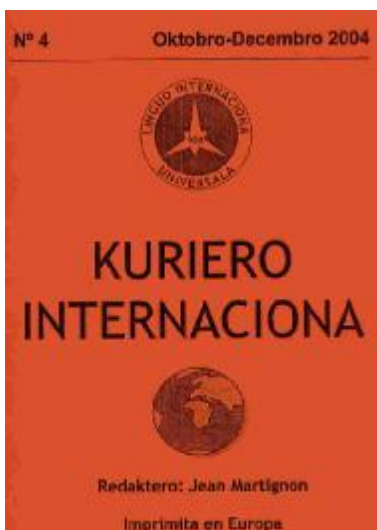
Li sideskis ordine sur sidili e sur troni; ed heraldi varsis aquo adsur lia manui; e la servistini amasigis la pano en la korbi, e la yunuli plenigis per vino la krateri. Pose, la Pretendenti sizis la manjaji; e kande lia hungro e dursto saturesis, ili deziris ulo altra, nome la danso e la kanto, qui esas dil repasti l'ornamenti. Ed heraldo pozis tre bela citaro en la manui di Femios (Phemios), qua kantis ibe kontre-vole. Ed il pleis citaro e bone kanteskis. Ma Telemakhos dicis ad Athene, qua havas blua okuli, dum inklinar sua kapo, en la skopo ke l'altri ne povez audar :

- Kara stranjero, ka tu iraceskos pro mea paroli ?

- (1) Odissevs : *Greka nomo di ta qua la Romani nomizis Latine : Ulysses.*
- (2) Ouranos: *nomo dil cielo en la Greka linguo ed anke la simbolo dil ipsa cielo.*
- (3) Poseidaon: *la Deo dil maro che la anciena Greki.*
- (4) "agora" : *placo e merkateyo en la anciena Greka urbi. Hike, parolesas probable pri loko ube la aristokrati e libera homi kunvenis por diskutar pri la politiko di lia urbo.*

Tradukuro da Jean Martignon.

Reklamo

Por lektar interesiva artikli en bela stilo Idala voluntez abonar la revuo di Jean Martignon "KURIERO INTERNACIONA", olqua publikigesas ye singla trimestro. La chipa yarala abono esas 10 €.

Internet-adreso:
martignon.jean@wanadoo.fr

Postala adreso:
Jean Martignon, 12 rue Maurice Utrillo, F-91600 Savigny sur Orge, France - Francia.

3 - Printempo en la yaro du

I

La pordo-gardisto klozis la pordego di la karcero dop la antea komtino Fanny d'Avenay, "arestita kom demarsho di publika sekureso," tale skribite en la karcerala registro, e fakte pro donir shirmo ad ula proskribita royalisti. Do ibe esis el en la anciena strukturo ube, en olima tempi, la solitari di Portuo Royala juis kune sua solitaireso; la revolucionisti povabis transformar ol a karcero sen chanjar irgo.

Sidante sur benko dum ke la registristo skribis elua nomo, el pensis:

"Pro quo Tu lasas omno co eventar, ho Deo, e quon Tu demandas de me?"

La gardestro aspektis desafabla prefere kam maligna, e lua filiino, beleta yunino, charmive portis la blanka boneto, kun kokardo e trikolora nodo. La viro duktis Fanny aden granda korto, en la centro di qua stacis eleganta akacio. Ibe el vartis dum ke on preparis lito e tablo por el en chambro ube kin o sis altra karceranini ja esis amasigata. Nam la edificio esis tro plena. Vane ol evakuis singladie sua ecesajo aden la tribunalo revolucionala ed aden la gilotino. Singla-die la komitati itere plenigis ol.

En la korto Fanny vidis yuna homino en-sekanta literi sur la kortico di la arboro, e rikonocis Antoinette d'Auriac, sua amiko di yuneso.

"Tu hike, Antoinette?"

"Tu hike, Fanny? Persuadez li pozar tua lito apud la mea. Ni havos multo parolenda."

"Yes, multo. . . e Sioro d'Auriac, Antoinette?"

"Mea spozulo? Vere, mea karo, me kelke obliviabis lu. To esis nejusteso di me. Lu sempre esis perfekta egarde lua traktado di me. Me kredas ke lu esas ul-ube en karcero ye la nuna tempo."

"E quon tu facas ibe, Antoinette?"

"St! . . . Qua tempo esas? Se esas kin kloki, la amiko di qua la nomo me unionas a la mea sur ca arboro ne pluse vivas. Nam il iris ye dek-e-du kloki a la tribunalo revolucionala. Il nomizesis Gesrin, ed esis voluntisto en la armeo di la Nordo. Me konoceskis lu ye ca karcero. Ni pasis kelka agreabla hori kune ye la pedo di ca akacio. Il esis yuna viro di merito. . . . ma me mustas pensar pri tua chambro, mea karo."

E prenante Fanny ye la tayo el hastigis el aden la chambro ube sua lito situesis, e persuadis la gardestro lasar kune la du amiki. Li konsentis frotar la fenestro ye la morga matino.

La vesperala repasto, male preparita da koquisto patriotala ma mizeroza, prenesis komune. Singla karcerano adportis plado e ligna forketo e kuliero (metala kozi esis interdiktata) e recevis porciono de porkajo e kaulo. Ye ca ruda repasto Fanny vidis homini di qui la gayeso astonis el. Quale Siorino d'Auriac li tre sorgoze kuafabis su, ed esis gaye vestizita. Ombrizata da morto, li tamen agreable prenis sua vivo. Lia konversado koncernis aferi di galantajo, e Fanny balde konoceskis la intriguri qui esis texata e des-texata en la austera korto di la karcerero, ube amoro esis pikata adavane da morto. Pose, posedata da ne-expresebla emoco, el sentis granda deziro presar la manuo di ulu en sua manuo.

El memoris la viro qua amoris el ed a qua el ne submisabis su, e regreto tam kruela kam remorse penetris sua kordio. Lakrimi, tam ardoroza kam pasiono, decensis lua vangis. Per la lumo di la fumifanta lampo qua lumizis la tablo, el vidis sua kompani per okuli febrale brilanta, ed el pensis:

"Ni omna mortos kune. Quale eventas lo, ke me esas trista e trublata ye la kordio, e ca homini prenas vivo e morto egale gaye?"

Ed el ploris dum la tota nokto sur sua palio-matraco.

II

Duadek longa monotona dii pezoze preterpasis. La korto, ube amoranti venis serchante silenco ed ombro, esis abandonata en la vespero. Fanny, qua sufokis en la varmega aero di la koridori, ekvenis e sidis sur la gazonizita ter-amaso cirkondanta a trunko di la olda akacio-arboro qua ombrizis la tota korto. La akacio esis florifanta, e la brizo qua karesis ol divenis dolce parfumoza. Fanny vidis papero klov-agita an la kortico di la arboro, sub la literi en-sekita da Antoinette. Sur la papero esis skribita kelka versi da la poeto Vigée, qua anke esis un de la karcerani:

Ul kordii, liber de pensi odioza,
 Docil viktimi di destino tenebroza,
 Kun gratitudo a ca protektant arboro,
 Obliviis mizero nia pro amoro.

A habitanti di la plu sunoza hori,
 Protektez ca arbor di parfumoza flori!
 Ol quietigis e moderis desoleso:
 E ni en lua ombro havis feliceso.

Lektinta ca versi, Fanny restis plena de pensadi. El memoris sua quieta, dolca yuneso, sua sen-amora mariajeso, kande elua mento, amuzita da muziko e poeziaji, esis okupata nur da serioza, sen-pasiona amikeso. Pose venis la galanta siorulo qua envelopabis el per sua amoro sen ganir el, e quan el nun deziregis en la silenco di la karcerero. E kredante ke el mortos, profunda tribulo vinkis el, e sudoro di angoro emersis ye sua tempori. En sua tormento el levis sua ardoroza okuli vers la cielo plena de steli, e murmuris, dume tordante sua manui:

"Mea Deo! Mea Deo! Ne lasez me cedar me a desespere!"

Ye ca instanto lejera pazi venis vers el. Esis Rosine, la filiino di la gardestro, qua deziris parolar sekrete ad el.

"Civitanino," dicis la beleta yunino ad el, "morge vespere, viro qua amoras vu vartos vu kun veturo, en la Avenue de l'Observatoire. Prenez ca paketo, ol kontenas kelka vesti quale ti qui me portas. Vu povos metar li en vua chambro ye la tempo di la vesperala manjo. Vu cirkume havas mea alteso, e havas blonda hararo quale me. En la tenebro on povus konfundar ni, la una kun la altra. Ula gardisto, qua esas mea amurato ed anke esas engagita en la komploto, venos a vua chambro ed adportos a vu la korbo kun qua me iras a la merkato.

"Vu mustos decensar kun il per la eskalero qua duktas a la chambri di mea patro. Il havos la klefo di la eskalero, e la pordo di nia loko esas nek klef-klozita nek gardata. Oportos nur ke vu evitas esar vidata da mea patro. Mea yuna viro inklinos su, lua dorso an fenestro, e parolos a vu, quale se lu parolus a me. Il dicos, "Ne retrovenez tarde, Rosine, e ne esez raskaleta!" Vu mustos quiete ekirar aden la strado. Intertempe, me livos per la precipua pordego, e ni inter-renkontros en la veturo qua ekvehos kun ni."

Askoltante ca vorti Fanny aspiris aero di printempo e desklozata agri. Per la tota esforco di lua korpo, plenega de vivo, el deziris libereso. El vidis e pre-savuris sua salvado de morto. E dum ke la ideo di amoro divenis mixata kun la anticipo di eskapo a refujeyo, el presis sua du manui sur sua kordio por represar sua impetuoza emoco di feliceso. Ma gradoze lua alta povo di reflektemeso dominacis lua emoci. Regardante tre atenceme la filiino di la gardestro, el dicis ad el:

"Mea aminda yunino! Pro qua motivo vu devotigis vu en ca maniero a me? Vu ne konocas me!"

"Vua amiko," respondis Rosine, "donos multa quanto de pekunio a me kande vu esos liberigata, e me pose mariajos me kun mea yuna viro, Florentin. Vu vidas, me laboras por me ipsa. Ma me esas plu pronta salvar vu kam salvar irga altra karcerano."

"Me dankas vu pro vua bonvolado, mea yunino, ma pro quo vu esas interesata pri me?"

"Pro ke vu esas tanta karo, e vua amiko multe chagrenas pro esar separita de vu. Nu, ni konkordas pri omno to, ka ne?"

Fanny extensis sua manuo por prenar la paketo de vesti qua Rosine ofris ad el. Ma, subite reraktante sua manuo:

"Rosine, ka vu savas ke esus morto por vu se ni esus deskovrata?"

"Morto!" klamis la yunino. "Vu pavorigas me. Ho, no! Me ne savis to!" Pose, rapide rigante sua kurajo, "Civitanino, vua amiko povos trovar celo-loko por me!"

"Esas nula certa celo-loko en Paris. Rosine, me dankas vu pro vua devoteso a me, ma me ne povas aceptar lo."

Rosine stacis astonegata.

"Vu esos gilotinagata, Civitanino, e me ne povos esar mariajata kun Florentin!"

"Yes, vu povos, Rosine. Me povos helpar vu pri to, sen aceptar vua ofro."

"Ho, no! Ol esus furtita pekunio!"

La yunino suplikis e ploris ed imploris dum plura minuti. El genu-pozis e klemis la bordumo di la vestaro di Fanny.

Fanny de-pulsis el per sua manuo e for-turnis sua kapo. Luno-radio lumizis lua kalma, bela vizajo.

La nokto esis charmiva; esis lejera vento. La arboro di la karcerani, sukusante sua parfumoza branchi, adinfre dispersis pala flori adsur la kapo di la voluntanta viktimo.

Da Anatole France, tradukuro da David G. Weston.

4 - Pro quo li kunvivas

*Frati, nur kande ni esos trans ca rivero
di nia vivo en la drole tumultanta mondo,
Unesme ni darfos retro'spektar niva vivo.*

*Ni lore questioneez, qua esas vere pekoza.
Ma ni trovos ke mem anke l'Deo esas tala.
Omnu esas pekoza nam omnu devas bataliar.*

*Ni plantacez flori chel tombi tral mondo.
Omna mortinti bataliabas por trans'vivar.
Omnu esas pekoza pro vivar super viktimi.*

*Ni amez anke nia opozanti por nia existo.
Ni komprenez ke li vivas tral tota mondo.
Ni amez e komprenez pro quo li kun'vivas.*

**Dokumento audebla en
Radio-Idia Internaciona
www.publikaji.tk**

Poemo da Bebson Y. Takata.

5 - La ferma stansoldato

Olim esis duadek e kin stansoldati, qui omna esis frata, pro ke on muldabis li de la sam olda stankuliero. Fusilon li tenis per la brakio, turnante sua vizajo adavane kontre la enemiko; reda e blua, unvorte belega, esis lia uniformo. L'unesma vorto, quan li audabis en ica mondo, pos ke la kovrilo dil buxo, en qua li jacis, esis deprenita, esis la vorto: "Stansoldati!" Ton klamis mikra puerulo e kunfrapis pro joyo sua manui. Il ricevabis li pro sua naskal festo e stacigis li nun sur la tablo en kombatrango. Omna soldato egalesis l'altra en tota detali, nur un sola poke diferis: lu havis nur un gambo, nam, pro ke lu esis muldita la lasta, la stano ne plus suficabis; tamen lu stacis sur sua gambo unika tam ferme kam l'altri sur lia du, e precipue lu esis distingota da memorinda fato.

Sur la tablo, ube li esis pozita, stacis anke mult altra ludili; ma la maxim atencinda, esis beleta palaco de papero. Tra la fenestreti on povis vidar l'internajo dil saloni. Avan lu esis arbusti, cirkum lu peco de spegulvitro, qua reprezentis lago. Cigni de vaxo natis sur olu e reflektesis en lu. To omna esis ya beleta, ma la maxim bela esis tamen mikra puerino, qua stacis en la mezo dil apertita palacoportalo. El esis anke de papero cizagita, ma portis silka robo e havis streta, blu rubandeto super la shultri; en la mezo di ca lasta videsis cintilifanta stelo tam granda kam elua tota vizajo. La puerineto extensis gracioze sua du brakii ad-supre, nam el esis dansistino, e pluse el levis un gambo tam alte, ke la stansoldato tote ne povis trovar lu e pensis, ke el havas nur un gambo quale ilu.

"El konvenus bone por me kom spozino!" il pensis, "ma el esas tro eminenta por me; el habitas palaco e me havas nur buxo, quan me mustas partoprenar kun duadek e quar; to ne esas lojeyo digna ye elu. Ma me volas vidar, kad me povas konoceskar elu! » Pose il sternis su dop tabakuyo, qua jacis sur la tablo. De ibe il povis bone regardar la mikr eleganta siorino, qua ne cesis stacar sur un gambo sen perdar l'equilibro.

Kande vespereskis, on pozis l'altra stansoldati en lia buxo, e la habitanti dil domo su kushis en sua liti. La ludilaro nun komencis ludar, lore "cadie venas vizitanti", lore "raptisti ed urbal soldati" o "celez vi!" La stansoldati bruisis en sua buxo, pro ke li volunte asistabus, ma li ne povis levar la kovrilo. La nucoruptilo facis kulbuti e l'ardezkrayono su movis gaye sur la planketo. Tanta bruiso rezultis, ke la kanario adflugis ed enmisis lautege sua kanto, ma nur en versi. La du sola, qui ne movis de sua loki, esis la stansoldato e la dansistineto. El stacis tre rekte sur la pinto dil pedofingri e levis la du brakii; il esis same ferma sur sua gambo unika; ne dum un sol instante il deturnis sua okuli for elu.

Lore sonis noktomezo e klak! la kovrilo dil tabak-buxo subite apertesis, ma vere ne tabako esis interne, no, ma mikra, nigra koboldo; to esis artificio.

“Stansoldato!” la koboldo dicis, “tu certe perdos balde tua okuli per troa regardado!”

Ma la stansoldato agis quale se lu ne audus to.

“Do, vartez nur til morgo!” la koboldo dicis.

Kande jorkeskis e la pueri su levis, la stansoldato esis pozata sur la ne-fermita fenestro e, sive la koboldo, sive aerfluo agis, ne importas, subite la fenestro apertesis e la soldato falis de la triesma etajo, kulbutante infre. To esis falo teroriganta; il extensis sua gambo unika rekte en la aero e fixigesis per sua kasko inter la pavi, turnante la bayoneto al tero.

La servistino e la mikra puerulo kuris quik adinfre por serchar ilu; ma quankam li preske pozabis la pedi sur ilu, il tamen ne povis videskar lu. Se la stansoldato klamabus:

“Yen me!” li certe trovabus lu, ma pro ke il esis en uniformo, il opinionis ne decanta klamar tante laute.

Lore komencis plugar; guto sequis guto, til ke eventis pluvego; kande ol finabis, du bubu venis ibe.

“Videz, videz!” un dicis, “yen stansoldato, kredeble il povas voyajar navige!”.

Lore li facis kanoto de jurnalpapero, pozis meze la stansoldato ed igis navigar lu latere dil petrobordo. La du pueri kuris apude ed aplaudis. Ve, quala ondi naskis en la kanaletto e qual torento esis hike! Sendube la pluvo falabis fluviatre de la cielo. La paperkanoto shancelis supre ed infre e kelkafoye ol jiris tante, ke la stansoldato angoreskis. Tamen il restis ferma, ne palpeskis, regardis nur adavane e tenis la fusilo per la brakio.

Subite la kanoto iris sub longa ponto; ibe esis sama obskureso kam en ilua buxo.

“Ube me iras nun?” il pensis. “Yes, yes, to esas la kulpo dil koboldo! Ha, se la mikra puerino sidus hike en la kanoto, lore povus esar mem duople plu obskura! En ta instanto aparis grosa aquorato, qua havis sua lojeyo sub la ponto.

“Kad tu havas pasporto?” la rato questionis. “Montrez olu!”

Ma la stansoldato tacis e tenis sua fusilo tante plu forte. La kanoto preteriris e la rato sequis. Ha! quale ol grincis e klamis al la spani (spano = raboturo maxim ofte ek ligno)

ed a la paliuni: Haltigez lu, haltigez lu! Il ne pagis dogantaxo, il ne montris sua pasporto!

Ma la fluo sempre plu forteskis: la stansoldato povis vidar la ciellumo ja ante atingir la fino dil ponto, ma il audis samtempe sono bruisanta, qua povus terorigar mem la kordio di viro brava. Pensez: la kanaletto falis ye la fino dil ponto rekta en granda kanalo, qua esis adportonta ad ilu la sama danjero, kam a ni navigar adsur grand aquofalo.

Il esis lore ja tante proxima, ke il ne plus povis haltar. La kanoto iris ad infre, la desfortunoza stansoldato stacis tam rekta kam esis posibla. Nulu dicis pri lu, ke il mem nur minime palpebragis. La kanoto jiris tri, quar foyi e per to pleneskis de aquo til la bordo; ol esis dronesonta. La stansoldato stacis mikorpe en la aquo, e sempre plu multe

la kanoto sinkis. Sempre plu multe la papero dissolvesis; nun la aquo ja superfluis la kapo dil soldato - yen ke il pensis al mikra, beleta dansistino, quan il nultempe plus rividos; ed en la oreli di la stansoldato sonis:

"Ho, auroro, tu lumas nun"
"Super mea frua morto!"

Lore la papero laceresis e la stansoldato trafalis, ma ol esis saminstante devorata da granda fisho.

Ho, quante obskura esis ibe interne; esis ibe mem plu hororiganta kam sub la ponto, e precipue tre streta. Tamen la stansoldato esis ferma e sternita, kun la fusilo sur la brakio.

La fisho turnis ad omna lateri e facis la maxim terorigiva movi; fine ol tote kalmeskis e quale fulmino ulo trapasis lu. Pose klara lumbrilo penetris ed ulu klamis laute: "La stansoldato!" La fisho esis kaptita, portita al merkato, vendita ed ol venabis en koqueyo, ube la servistino tranchis lu per granda kultelo. El prenis la

soldato ye la mezo dil korpo e portis lu en la chambro, ube omni volis vidar tante remarkinda viro, qua vagabis en la stomako di fisho; tamen la stansoldato tote ne fieresis pro to. On pozis lu sur la tablo e yen ke - ho, quante astonanta kozi povas eventar en la mondo - la stansoldato trovesis en la sama chambro, en qua il esabis antee; il vidis la sam pueri, e la sam ludilaro jacis sur la tablo apud la belega palaco kun la beleta, mikra dansistino. El stacis ankore sur un gambo e levis l'altra tam alte en la aero; el anke esis ferma. To emocigis tante la stansoldato, ke il preske plorabus, ma to ne decas. Il regardis elu, ed el regardis ilu, ma li dicis nulo l'una a l'altra.

Subite un de la puereti prenis la stansoldato e jetis lu rekte en la furnelo, quankam il havis nula motivo por agar tale. Certe la koboldo dil tabakbuxo esis kulpanta pri to.

La stansoldato stacis tote lumizita e sentis teroriganta varmegeso; ma kad lo esis la konsequajo di la reala fairo o di lua tro grand amoro, ton il ne povis dicernar. Omna koloro desaparabis de ilu; kad lo eventis dum la vojajo o venis de lua profunda chagreno, nulu povis dicar. Il regardis la mikra puerino ed el regardis ilu. Il sentis, ke il fuzesas, ma il stacis ankore ferme kun la fusilo sur la brakio. Yen pordo apertesis, la vento prenis la dansistino ed el flugis quale silfido anke rekte en la furnelo de fayenco a la stansoldato, subite flamifis e desaparabis. Lore la stansoldato fuzesis en grumelo, e kande la servistino, ye la sequanta jorno, ekprenis la cindro, el trovis ilu quale mikra stankordio. Ma de la dansistino nur la stelo restis ed ol esis nigre brulita.

Da Andersen; tradukita da K. A. Janotta.

6 - Ulamaniere me dev obliviar tun

*Ulamaniere me dev obliviar tun,
malgre mea intenco lo esas desfacila,
mankas a me forci, nun esas tro tarda...
e nulo plus, e nulo plus, nulo, nulo plus.*

*Nokti proximig tun, qua aeron perturbeskas,
sikeskas mea labii, me intencas kisar tun.
Quante kold es kiso donacit da nulu...
e nulo plus, e nulo plus, nulo, nulo plus.*

*La petrizit hori aspektas fatigita,
la tempo pektas su kun amorant gesto.
Ed ulamaniere me dev obliviar tun...
e nulo plus, e nulo plus, nulo, nulo plus.*

**Dokumento audebla en
Radio-Idia Internaciona
www.publikaji.tk**

*Poemo da Luis Eduardo Aute; tradukuro da
Fernando Tejón, ISH-ano.*

7 - Pluvez e pluvez, virgin dil keler

*Pluvez e pluvez,
virgin dil keler.
Ucelaro kantas,
e nubi departas.*

*E no, e yes,
venez pluveg !*

*Pluv esez duriv,
flugez l'ucelar,
super verda prati,
sub la lum Sunal.*

*E no, e yes,
venez pluveg !*

*Se falant guti,
tot imbibas men,
matro mea heme,
chanjus mea vestar.*

*E no, e yes,
venez pluveg !*

*Malgre sul humid,
ni duros ludar;
yun pueri ne timas,
pluvego someral.*

*E no, e yes,
venez pluveg !*

Kansoneto bebeala duople utila, unesme por igar nubi pluvar e duesme por felicigar bebeo. Mea tri monati evanta filiulo Adrián ridetas dum la kantado, e lo suficas por tote felicigar men.

La sis unesma versi esas preske vortopa tradukuro de tre konocata kansono puerala Hispana, ma la cetera versi kreesis da la fola mento di la sube signatanta auro.

Dokumento audebla en
Radio-Idia Internaciona
www.publikaji.tk

Poemo da Fernando Tejón, ISH-ano.

8 - La rozo dil adio

*La duranta nokto vintrala
subite lumizesis lor nasko
en roziero di lasta rozo,
plu reda kam ipsa sango.*

*Lasta sospiro di la somero,
produkturo dil bona vetero,
ucelo falinta de lua nesto.*

*Festez kun radio di Suno
sub protektanta cipreso
vua arivo sive kun tardeso
sive ante vua apta tempo.*

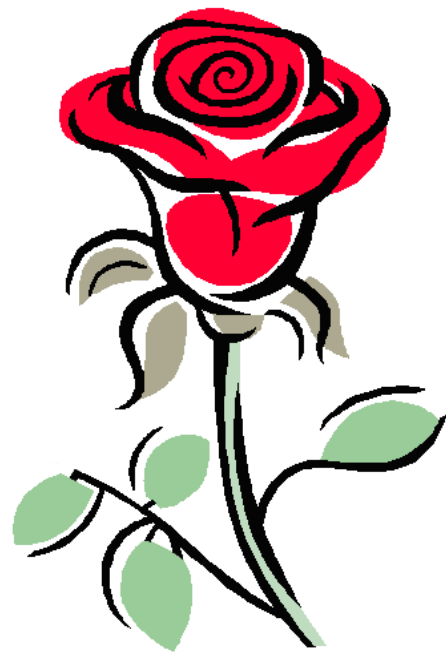
*Naskinta kontre la normaleso,
defianta vetero glaciiganta
neperturbebla al kolda venti.*

*Quale la flori ek papero
vu ne askoltos la zumado
dil abeli suganta nektaro
nek vua odoro plenigos aero.*

*Nulatempe Suno donacos
a vu somno siestala
nek vesperi somerala.*

*Ma ante vua mortigo
dal manui dil kolda vintro
dio regardas vu e joyeskas,
haltas su tote surprizita*

*da mikra e neduriva
-quale la floro di vua labii-
reda rozo dil adio.*

La rosa de l'adéu, poemo e kansono da Joan Manuel Serrat.

La llarga nit de l'hivern s'ha encès quan de sotamà el roser ha fet una rosa més vermella que la sang. Darrer sospir de l'estiu. Penyora de la bonança. Ocell que ha caigut del niu. Festeja amb un raig de sol arrecerada a un xiprer; ¿fas tard o véns massa d'hora, meravellós malentès? Nascuda contra corrent desafiant les gelades i plantant-li cara al vent. Com una flor de paper no escoltaràs el zum-zum de les abelles xuclant-te ni escamparàs cap perfum. Mai no et regalarà el sol la son de les migdiades ni els capvespres de juliol. Però abans no t'escanyin les impacients mans de l'hivern la tarda et mira i s'alegra, es detura i es sorprèn amb una petita i breu -talment la flor dels teus llavis- rosa roja de l'adéu.

Tradukuro da Fernando Tejón, ISH-ano.

9 - La progreso (kansono da Roberto Carlos).

Me volus pacigar la monstri maxim terorigiva,
me volus transformar malaji qui esas nemortiva,
me volus dicar laute vorti olqui transportus me a mondo de feliceo plena,
me volus embracar amikale enemikin mea.

Me volus ne vidar en la cielo la nigra nubaro,
navigar sen trovar petrolaji nigrizanta maro
e desaparanta cetacei de la mari pro senshama komerco mondala.

Me volus esar civilizita quale la animali.
La, la, la...
Me volus esar civilizita quale la animali.

Me volus ne vidar la mortanta verdaji di Tero
nek la fishi desaparanta del aqui di rivero.
Me volus dicar laute ke la "nigra oro" ne esas tala ma veneno nigra,
Ni ja bone savas ke to omno nia vivon kurtigas

Me ne povas aceptar to quon me ne bone komprenas,
la existo de armi ocidiva e personi qui tin vendas,
sempre me volus parolar pri joyo vice pri tristeso, ma lo esas neposibla

Me volus esar civilizita quale la animali
La, la, la...
Me volus esar civilizita quale la animali
La, la, la...
Me volus esar civilizita quale la animali

Me ne esas kontre progreso se existus la konkordeso,
Erori ne korektigas altra, to esas mea vereso.

Me ne esas kontre progreso se existus la konkordeso,
Erori ne korektigas altra, to esas mea vereso.

. . . o o o O O O o o o . . .

Ta kansonon me tradukis aden nia helpanta linguo Ido por donacar ta tradukuro a nia samideanino Pilar Gómez Movellán. Forsan balde me audacos konektar mikrofono e kantar... ma nun katareto ajornas nova kansono da me.

Me esperas, kara Pilar, ke mea senvalora tradukuro kelke plezos a vu.

Tradukuro da Fernando Tejón, ISH-ano.

Gramatiko

Relativa e questionala adjektivi-pronomi.

Kom *pronomi* li esas : **qua** (singulare), **qui** (plurale), **quo** (kozo, fakto).

On uzas **quo** nur kande parolesas pri kozo nedeterminita; on uzas **qua** pri kozo determinita. Ex. : **Me renkontris povra oldulo, qua demandis de me almono.**

Kom adjektivo questionala, **qua** esas nevariebla, segun la regulo generala dil adjektivi : **qua homo venis? qua homi venis? (1).**

Mem kom pronomo, lu restas nevarianta, se lu esas subjekto : **qua venis?** Ma, se lu divenas direta komplemento **e preiras la subjekto**, lu recevas **n** finala, por preventar omna miskompreno : **quan vu vidis?** En ta frazo, **qua(n)** esas komplemento direta ed ol preiras la subjekto **vu (2).**

Kom *pronomo relativa*, **qua** recevas la nombro di lua antecedento e la **n** inversigala, se ol preiras la subjekto : **la homi qui venis; la homo quan me vidas; la homi quin me vidas.**

Same **quo** recevas la **n** inversigala se, esante komplemento direta, ol preiras la subjekto : **Quo falis? Quon vu vidas? To, quo eventas, dezolas me. To, quon il naracis, interesis ni altagrade (3).**

Ita, ta, iti, ti ed **ilta, ilti; elta, elti; olta, olti** uzesas kom antecedenti di **qua, qui**. Ex. : **ta qua volas, ti qui volas, ilta qua volas, ilti qui volas, elta qua volas, e. c.**

On prefixigas **il, el, ol** a **qua, qui** kande to esas necesa por precizigar, ed aparte por impedir nejusta refero : **Ilta qua volas mariajar su ed elta qua volas mariajar su** esas plu preciza kam **(i)-ta qua volas mariajarsu**. — **La matro di mea kuzulo, ad ilqua me parolis; la matro di mea kuzulo, ad elqua me parolis.** Kun **qua** sen **il** e **el** on ne savus, ka me parolis al kuzulo od al matro.

1. **Qua** koncernas nur l'individueso. Se on parolas pri la qualeso, kompreneble on uzas **quala**, advere adjektivo qualifikanta nature, ma **qua** tote darfus uzesar, e tre konvene, por questionar « **quala** » esas persono, animalo od objekto : **quala il esas? kad il esas olda o yuna, afable od acerba? Me vidis lu apene, do me ne povas dicar quala il esas.**
2. Se on dicus : **qua vu vidas**, on dubus, kad **qua** vidas **vu** o kad **vu** vidas **qua**. Pro to, kande **qua** o **qui** esas komplementi direta e preiras la subjekto, on adjuntas **n** ad oli. Pro ke ta **n** quik indikas l'inversigo dil subjekto (**qua** sequas vice preirar la komplemento) ni nomizas lu **n** inversigala. Ni studios plu ample ta punto en la sintaxo.
3. **Quo** reprezentas kozo ne determinita o fakto. Do lu ne povas havar pluralo, same kam **ico, ito** qui tre ofte preiras lu kom antecedenti. (Videz noto 2 en *Demonstrativ adjektivi-pronomi.*)

Texto ekstraktita vortope ek la libro: "Kompleta Gramatiko detaloza di la linguo internaciona Ido" da L. de Beaufront.

Observeyo astronomiala

1- La planeti videbla okule

Merkurio esas videbla, ma desfacile, tre proxim la horizonto dum la lasta dii di la monato mayo dum la noktesko ye west-nordwestala direciono. Fortunoze dum la monato junio la mikra planeto Merkurio esos facile observebla en la cielo jus la desaparado di Suno ye west-nordwestala direciono. Ne vi obliviez observar Merkurio en la monato junio nam en ta monato olua videbleso esos la maxim bona di la yaro 2006.

Venero esas tre facile observebla (magnitudo -4,0) en la noktala cielo dum la monato mayo ante la matinala aparado di la unesma radii Sunala. Dum mayo Venero trairas la konstelaciono Fishi. Anke dum la monato junio Venero esas tre facile observebla danke olua enorma brilo (magnitudo -3,9). Serchez olu ye est-norddestala direciono en la jornesko che la konstelaciono Arieto dum la unesma duimo di la monato e che la konstelaciono Tauro dum la triesma e quaresma semani di la monato junio.

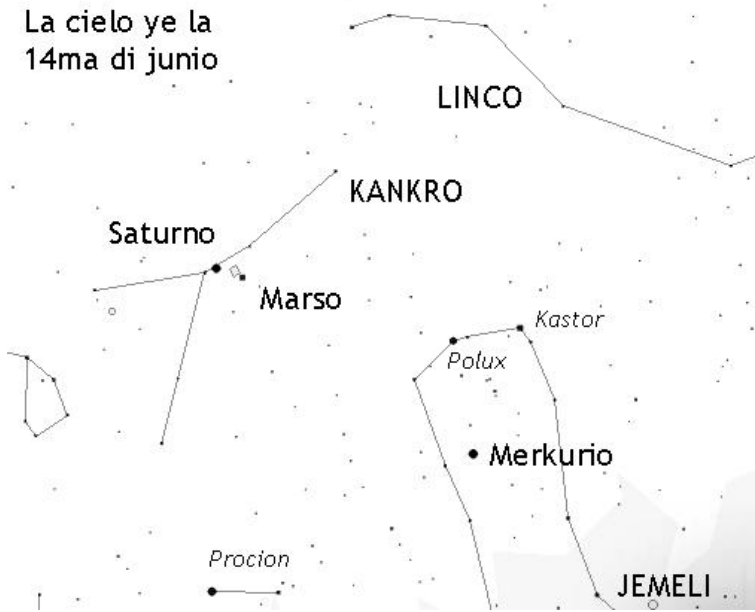
Marso, la reda planeto, esas videbla en la monato mayo dum la unesma duimo di la nokto ye westala direciono che la konstelaciono Jemeli. Olua brilo ne esos tre granda (magnitudo 1,6) ma suficanta por bona observado. En la monato junio la planeto Marso anke esos videbla dum la unesma duimo di la nokto ye westala direciono che la konstelaciono Kankro. La magnitudo di la brilo di Marso esos 1,8. Ye la 17ma di junio la disto angulala de Marso a la planeto Saturno esos nur $0,6^\circ$, do eventos renkontro planetala en konstelaciono kontenanta poka lumoza steli.

Jovo esas dum la monato mayo en la opozeyo, to esas, Suno, Tero e Jovo (ye ta ordino) esos en imaginala rekta lineo. Lo igas Jovo esar videbla de Tero kun maxim granda brilo (magnitudo -2,5). La disto de Tero a Jovo esos 662 milion kilometri, mikra disto de la vido-punto kosmala. Serchez la rejo di la planeti che la konstelaciono Balanco. En la monato junio, Jovo cesas lua movado retroiranta di la antea monato por preske esar senmova. Dum la duesma duimo di junio, Jovo celas su sub la horizonto ante la jornesko.

Saturno esas facile observebla (magnitudo 0,3) en mayo dum la unesma duimo di la nokto che la konstelaciono Kankro. Olu lente avanca a la bela konstelaciono Leono. Dum la lasta semano di mayo, Saturno pasas apud la stel-amaso M-44 (Praesepe), do profitez por observar samatempe la planeto Saturno e ta stel-amaso videbla de obskura loko, ma plu facile observebla per binokulari. En la monato junio Saturno esas observebla de la noktesko ye westala direciono, ma diope ta planeto celas su sub la horizonto ye kloko plu frua til ke dum la lasta dii di junio Saturno ta desaparado eventas dum la krepuskulo.

La cielo ye la
14ma di junio

2 - Nova sezono

Ye la 21ma di la monato junio, ye 12k26KU (10k26CEK), Suno atingos la Solstico di junio che la konstelaciono Tauro ma tre proxim la konstelaciono jemeli, do komencas nova e varma sezono en la norda misfero di nia blua planeto Tero, somero, sezono Sunoza e vakancala. Juez olu.

En la suda misfero di Tero vice somero komencos altra sezono, vintro, kompreneble ne varma sezono, ma anke bela.

3 - Steli-pluvo

La Eta-Akuaridi (od Eta-Varseridi) esos observebla dum di la unesma duimo di la monato mayo, ma la dio maxim favoroza esos la sisema, kompreneble nokte. Ye la 6ma nokte vartez til ke Luno celeos sub la horizonto (olua lumo sempre desfaciligas la observado di cielo noktala) e lore observez paciente. La ekiro-punto trovesas che la konstelaciono Varsero (od Akuario).

4 - Luno-fazi

Monato marto:

Kreskanta ye la 5ma che Kankro
Plena ye la 13ma che Balanco
Diminutanta ye la 20ma che Varsero
Nova ye la 27ma che Tauro

Monato aprilo:

Kreskanta ye la 3ma che Leono
Plena ye la 11ma che Ofiuko
Diminutanta ye la 18ma che Fishi
Nova ye la 25ma che Auriga

Ula datumi Lunala:

Midiametro equatorala: 1737 km. Mez-disto a Tero: 384403 km. Rotaco-periodo: 27,32 dii 23,93 hori. Orbitala periodo: 27,32 dii. Mez-temperaturo surfacala (jorno): 107°C (380K). Mez-temperaturo surfacala (nokto): -153°C (120K). Gravit-atraktopovo equatorala: 1,62 N/kg.

Artiklo da Fernando Tejón, ISH-ano.

Glit-kalkulilo Sterling Precision 10" Deluxe Mannheim

Til nun me sempre montris a vi glit-kalkulili ecelanta, sive longa (kustumale 10" - 25 cm) sive posh-glitkalkulili. Omna esas apta por maxim desfacila kalkuli matematikala, do precipue uzesis da universitatani e da liceani. Ma anke la kindi uzas kalkulili. Plura firmi fabrikis chipa glit-kalkulili ek plastiko, apta precipue por skolala uzado.

Ta quan me montras esas unfacia ("simplex") glit-kalkulilo da Sterling Plastics. Olu fabrikesis en 1972, un yaro ante la aparo de la elektronika kalkulilo HP-35 qua, malgre olua inicala chera preco, substituceskis la til lore regnanta glit-kalkulili (ye 1980 la preco di la elektronika kalkulili esis sat chipa, do preske omna glitkalkulil-fabrikisti ne plus fabrikis olia produkti). Ma ante la aparo di la moderna kalkulili, la unfacia glit-kalkulili ofris suficanta kalkulo-povo por skolani po tre chipa preco (circum 1,5 - 2 \$ en 1970). E "suficanta kalkulo-povo" esas: multiplikar, dividir, potenci (dua, tria, du triima, tri duima), radiki (dua e tria), trigonometrio, logaritmi, e c.; e pluse en la supra ed infra lateri esas du lineali di qua skali esas markizita ye inchi (1/16" e 0.050"). Certe chipeso ne esas oblige neapteso...

Me uzas ta glit-kalkulilo por montrar a mea matematiko-lernanti la rudimenti di la kalkulo logaritmala.

Anversa facio: A [B, CI, C] D, K

Anversa facio: A [S, L, T] D, K (linealo centrala inversigita)

Fabrikisto	Sterling Plastics	Lando	Usa (Mountainside, N.J.)
Modelo	Precision 10" Deluxe Mannheim	Fabrikeso-dato	1972
Longeso	27,8 cm	Larjeso	4.7 cm
Dikeso	0.5 cm	Pezo	54 g
Front-skali	A [B, CI, C] D, K	Dop-skali	- [S, L, T] -
Nombro de skali	9 + 2	Skali-longeso	27,8 cm
Korpo-marki	π	Glitilo-marki	1 fronte
Korpo-materio	Plastiko	Glitilo-materio	Plastiko.

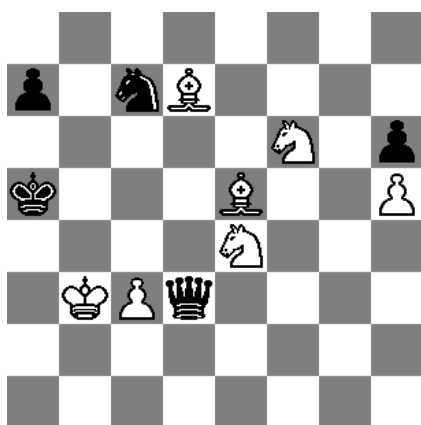
Artiklo da Fernando Tejón, ISH-ano.

Ludeyo

1 - Shako-ludo: José Raúl Capablanca.

Kubana shako-ludisto. Naskis ye la 19ma di novembro 1888, mortis ye la 8ma di marto 1942. Mondala Shako-championo de 1921 til 1927.

Noto: R- rejo, D - damo, E - episkopo, K - kavalo, T - turmo, P - piono.

1- Capablanca - Maddock, New York 1922.

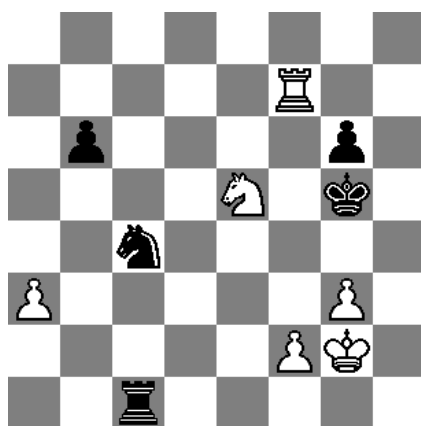
La blanki ludas e vinkas.

Helpo: Quanteso vinkas qualeso.

Solvuro:

1.Exc7+, Ra6; 2.Kc5++

Kavali ed Episkopi esas plu atakema kam Damo e Kavalo nigra.

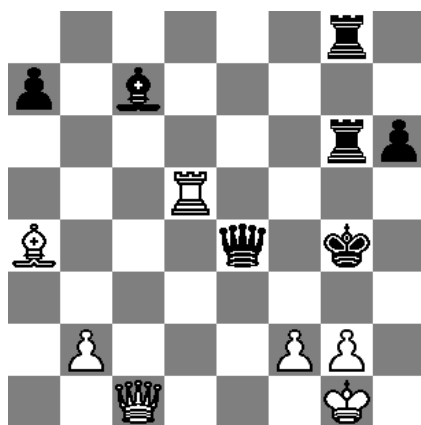
2- Capablanca - Menchik, Margate 1935.

La blanki ludas e vinkas.

Helpo: Povoza kavalo...

Solvuro:

1.f4+! vinkas, nam se 1... Rh6 (1.... Rh5 2.Th7++) lore
2.Kg4+, Rh5; 3.Kf6+!, Rh6; 4.Th7++

3- Capablanca - Stahr, Chicago 1915 .

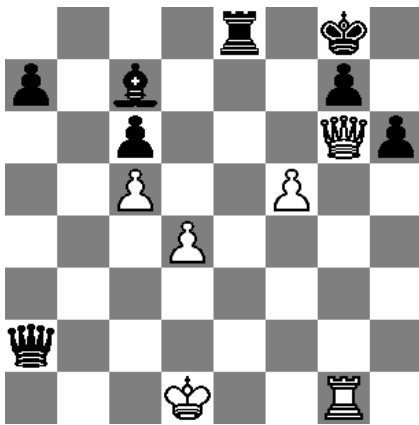
La blanki ludas e vinkas.

Helpo: De latero a la altra latero.

Solvuro:

Episkopo shakas mortigive:

1.Ed1+!, Rh4; 2.Th5++

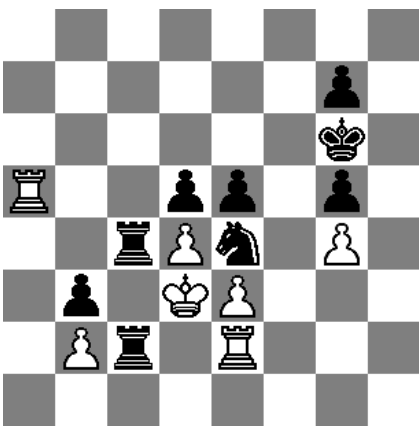
4- Ludero - Capablanca, New York 1911.

La nigri ludas e vinkas.
 Helpo: Trio atakas kune.

Solvuro:

La blanki preske kaptis la Rejo nigra, ma esas la foyo di la nigri...

1..., Db1+!; 2.Rd2, Ee5++

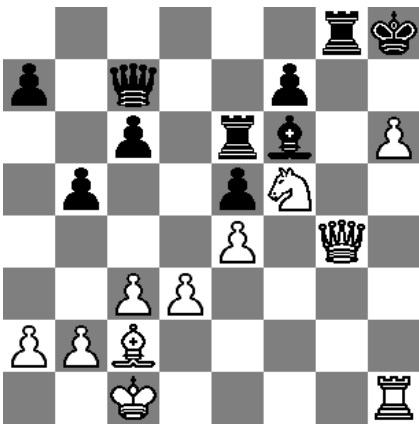

5- Bogoljubov - Capablanca, Bad Kissingen 1928 .

La nigri ludas e vinkas.
 Helpo: Finala frapo da simpla piono.

Solvuro:

1..., Cc5+ (anke bona 1... Cf2+); 2.dxc5, e4++

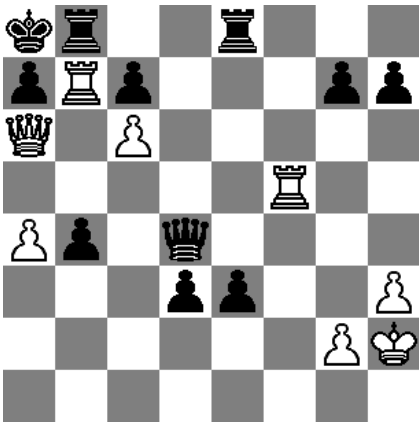

6- Capablanca - Carter, Saint Louis 1909.

La blanki ludas e vinkas.
 Helpo: Suocido qua nemediate vinkas.

Solvuro:

1.Dg7+!
 Se 1..., Exg7; lore 2.hxg7++ (duopla shako).
 Se 1..., Txg7; lore 2.hxg7+, Rg8; 3.Th8++

7- Capablanca - Raubitschek, New York 1906.

La blanki ludas e vinkas.
 Helpo:

Solvuro:

1.Txa7+!!, Dxa7; 2.Ta5! e nemediate venos neevitebla morto-shako.

Artiklo da Fernando Tejón, ISH-ano.

2 - Sudoku

Yen plusa sudoku-i ne desfacile solvebla. En singla rango vertikala e horizontala esas omna nombri de 1 til 9, do nula numero repetasas en singla lineo. Pluse esas non quadrati cirkondata da larja linei nigra, en singla quadrato anke esas omna nombri de 1 til 9.

Unesme solvez ta du facila sudoku-i:

					7	4		
		9				3	6	
4			3	8	9	1		
		2			8	7		1
							4	3
	9			7				
6	1				5		7	4
8						5	1	
		4	7	1				8

		4		6	8		9	1
	6							
7	8	9						
			4	9				
	4		8		6	9		
								3
9			6	8	5	1		4
			7	4			3	
4					1	8	2	5

Duesme yen ta sudoku-i plu desfacila kam le antea:

			2					
	9							5
1		2	3				6	9
		9		2				
			9	1		5		6
	1			8		3		2
9								1

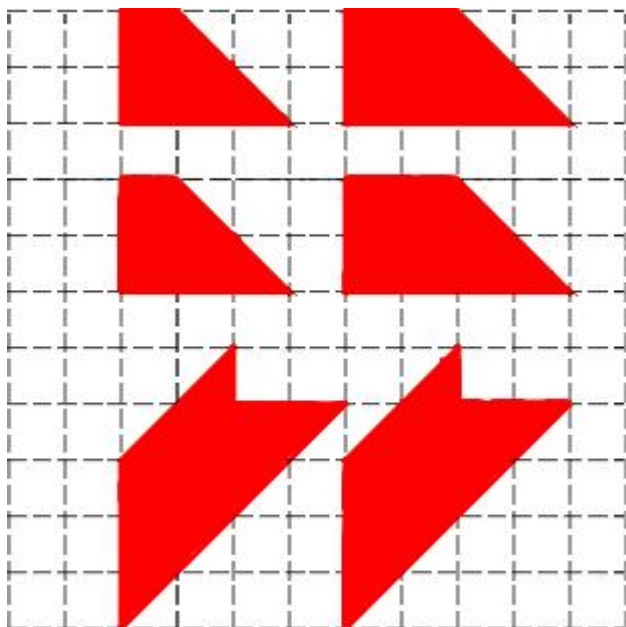
	2							9
							2	3
	9							1
3			5	4	6			9
	4							6
		4						1
	6				5			8
							5	6

Vizitez www.sudoku.com por pluse savar pri sudoku-i.

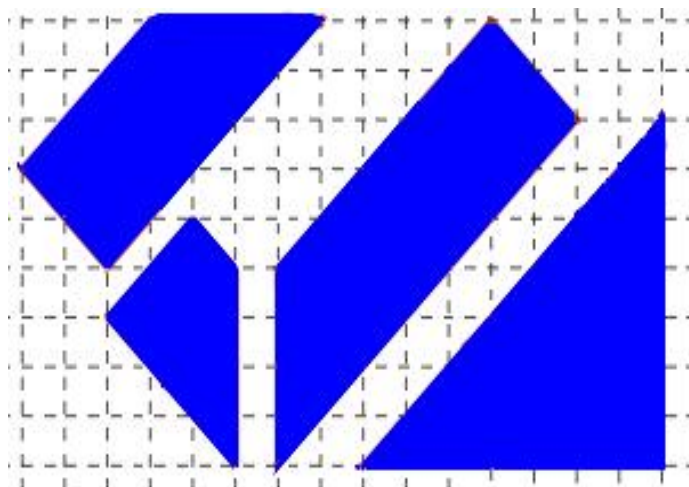
Artiklo da Fernando Tejón, ISH-ano.

3 - Puzli

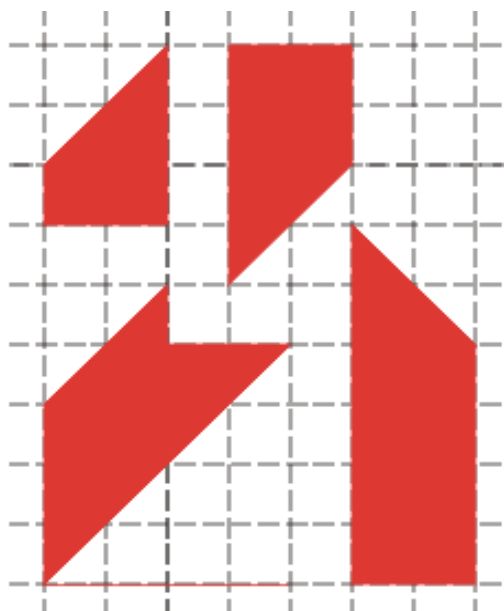
Ta distraktajo esas simpla, vi devas cirkumtrancar per cizo la peci, e pose sur plana surfaco, exemple tablo, konstruktar ulo kun la peci.

1 - Litero H.

2- Litero M.

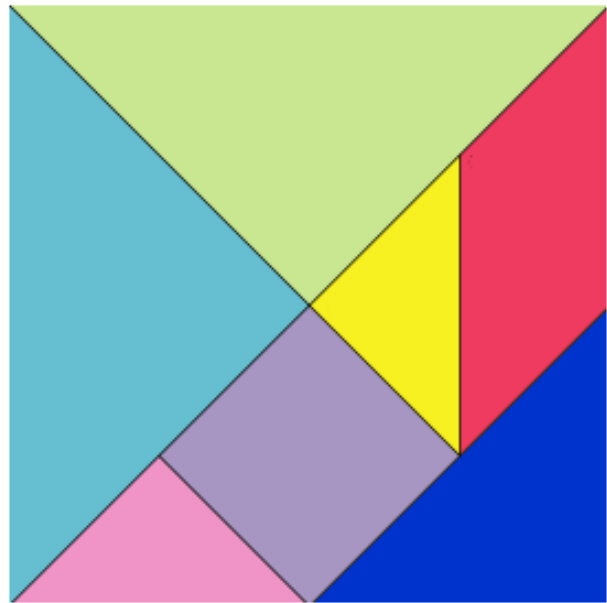
3- Litero T.

Artiklo da Fernando Tejón, ISH-ano.

4 - Tangramo

La Tangramo (En la China: 七巧板, pinyin-e: qī qiǎo bǎn; o "ludo di la sep peci") esas China puzlo-ludo ja konocata ye plura yarcenti ante nun, do tre anciena. La skopo di ta amuziva ludo esas krear silueti kun sep peci (ma sen surpozar oli) di qua origino esas quadrato tranchita segun rekta linei (videz dextra desegnuro). La sep peci esas:

- Du granda trianguli.
- Un mezgranda triangulo.
- Du mikra trianguli.
- Un quadrato.
- Un romboideo.

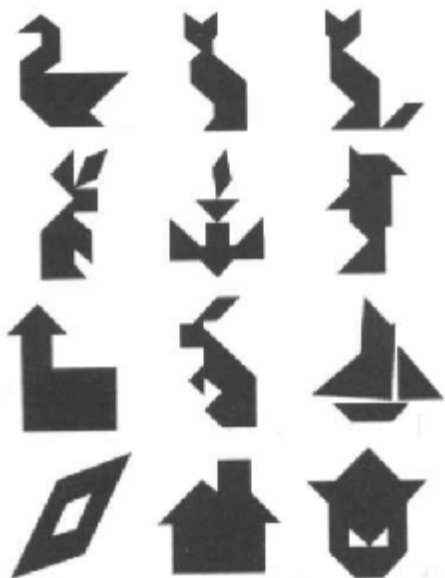
Irgu povas facile krear Tangramo per tranchar segun la nigra linei kopiuro di la antea desegnuro, prefereble kopiuro sur dina papero-folio, ma en irga ludil-vendeyo (mem en plura libri-vendeyi) onu povas komprar chipa Tangrami ek plastiko o prefereble ek ligno.

La vorto Tangramo esas kompozita vorto de "tang" ("chiniano" en dialekto di la China linguo) plus "gram" ("desegnuro"); kompreneble la dezinenco "o" esas olta di la substantivi en Ido. Anke esas personi qui afirmas ke la origino di la vorto Tangramo venas de dinastio regninta Chinia de la yaro 618 til 907, la dinastio Tang.

Nulu savas qua inventis la Tangramo nek la dato di olua origino, ma en China dokumenti anciena, di la XVIIIma yarcento, onu lektas ke la Tangramo esas tre populara ludo de mulieri e kindi. Anke de ta yarcento la Tangramo divenis tre populara ludo en altra landi. Onu publikigis en Amerika ed Europa tradukuri de China libri pri la Tangramo, kontenanta plura silueti di personi, animali, komuna objekti, e c. ed anke altra silueti geometriala. Nemediate kreeskis nova silueti (esas plu multa kam 20000

diferanta silueti konocata) da la Tangram-luderi, qui ne esis nur mulieri e kindi ma omna personi, sive yuna sive adulta sive evoza; skolani, matematikisti... mem Napoléon Bonaparte divenis fervoroza Tangramero dum lua exilo en la insulo Santa Helena. Nunatempe la Tangramo esas prizata kon ludilo ma anke esas utila che psikologio, che filozofio, da la desegnisti e precipue da la matematikisti nam per Tangramo onu povas komprenigeskar amuzive la plana geometrio e la abstraktaji a la yuni.

Ka vi audacas krear la apuda silueti ? Audacez !

Artiklo da Fernando Tejón, ISH-ano.

Shinnosuke...!

Tradukuro da Fernando Tejón, ISH-ano.

Kartuno : Mortadelo e Filemono

La kreskigiva veneno por insekti. Pagino 8ma.

Tradukuro da Fernando Tejón, ISH-ano.

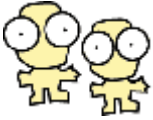
Horoskopo

I - Arieto : (20ma di marto-20ma di aprilo) - guvernata da la planeto Marso. Via sanesala stando esas ecelanta ma vua spar-buxo esas vakua. Ka vu preferas, saneso o richeso ?

II - Tauro : (20ma di aprilo-20ma di mayo) - guvernata da la planeto Venero. La alkoholaji e la automobilo ne esas bona amiki. Atencez ne plus drinkar alkoholaji e pose vehar adheme...

III - Jemeli : (20ma di mayo-20ma di junio) - guvernata da la planeto Merkurio. Vu nulatempe esas sola, sempre ulu observas vu... Do ne plus furtez la bela flori di la gardeno di vua vicino.

IV - Kankro : (20ma di junio-20ma di julio) - guvernata da la Luno. Vua familiani volas vakancar en Kuba, ma vu esas Us-ana ambasadisto... Forsan onu devas selektar altra lando.

V - Leono : (20ma di julio-20ma di agosto) - guvernata da la Suno. Ne vu manjez karno dum la monato mayo. Vua ventro esas tro granda, do manjez fisho e verdaji irgaspeca.

VI - Virgino : (20ma di agosto-20ma di septembro) - guvernata da la planeto Merkurio. Malgre la varma vetero voluntez ne plus balnar vu tote nuda en la publika fonteni di vua urbo.

VII - Balanco : (20ma di septembro-20ma di oktobro) - guvernata da la planeto Venero. Danke la influo da la planeti vu ganos en Europana lotrio dek milion euro. Voluntez ne obliviar nia amikeso...

VIII - Skorpiono : (20ma di oktobro-20ma di novembro) - guvernata da la planeto Plutono. En lando proxim equatoro, nekonocata insekto pikos vu. Olua veneno mortigos vu. Solvuro: vice ta lando vizitez Finlando.

IX - Arkero : (20ma di novembro-20ma di decembro) - guvernata da la planeto Jovo. Vua spoza ne plus amoras vu. Lu nun amoras vicino. Qua kulpas? Vu ipsa, staceskez avan spegulo ed olu savigos da vu la pro quo.

X - Kaprikorno : (20ma di decembro-20ma di januaro) - guvernata da la planeto Saturno. Vua nova vicini qui lojas en la supra etajo, tre multe prizas dansar dum la nokto. Vu ne plus povos dormar... adminime juez la muziko...

XI - Varsero : (20ma di januaro-20ma di februaro) - guvernata da la planeto Urano. Certe aquo povas esar oxidiganta, na lo ne esas exkuzo por ne plus balnar su...

XII - Fishi : (20ma di februaro-20ma di marto) - guvernata da la planeto Neptuno. Fekajo di fluganta muevo makulizos vua vesti ye vua mariajo-dio, do previzore portez protektiva parapluvo...

Horoskopo da profesoro Futurakis (F.T.).

Averto lektenda pri la auro-ro-yuri

La revuo Adavane! licencasas sub "Creative Commons License" :

Riconoco - Nekomercala 2.0

Vu darfas libere: Kopiar, dissendar, publikigar e krear verki derivata de la verko.
Vu oblige acceptas la sequanta kondicioni:

Riconoco. Vu mustas mencionar la nomo di la originala auro-ro.

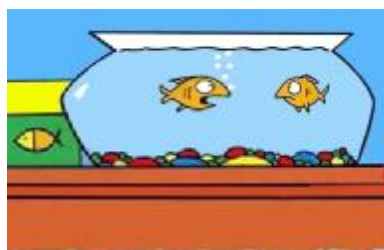
Nekomercala. Vu nulakazee darfas uzar ta verko komercale.

Se vu publikigas parto o la totala verko irgaloke lore vu mustas insertar en olu la kondicioni di la licenco di la verko. Ula ek la kondicioni di la licenco povas ne esar aplikenda se la proprietanto de la auro-ro-yuri permisas lo.

Averto: Ta rezumo ne esas licenco. Olu esas simple texto facile komprenebla. La completa licenco esas lektelebla en la interretala pagino:

<http://creativecommons.org/licenses/by-nc/2.0/legalcode>

Espritajeyo

Me volas divorcar...

Equilibrio naturala

Adio !

La editero gratitudas la valoroza kunlaboro da la afabla lekteri. Singla artiklo publikigita en Adavane! esas proprietajo di olua auro-ro. Raporto pri erori en Adavane! esos bonvena por plubonigar la revuo.

Til la dek e sisema numero, lektelebla de la unesma di la monato julio 2006.

La redakteri

